

БОРІТЕСЯ — ПОБОРОТЕ! 190-річчю Кобзаря присвячується

ГАРЯЧА ТЕМА

На обліку в НСПУ (станом на 28.02.2004 р.) перебуває 1650 письменників. Багато з тих, хто не зміг прибути через хвороби, поважний вік та сімейні обставини, надіслали листи та телеграми, — ось зміст листа із Житомира від Концевича Євгена Васильовича, члена НСПУ з 1964 року: “За станом здоров’я не можу прибути до Києва, щоб особисто висловити своє ставлення до нинішніх подій у НСПУ, тому пересилаю свою заяву поштою. Серййозність, навіть драматизм ситуації в НСПУ вимагає від письменників визначитися чітко й недовозначно, без лукавих викрутасів — і нашим, вашим. Теперішню ніччю вогнищу “новітнього Геґеля” з Пуцці Озерної сприймаю категорично негативно як безпардонний, цинічний “безпредел”.

Йдеться не тільки про шамотання на ґрунті революційного освоєння й розподілу “корита”, цим лише прикриваються, йдеться про значно більше — про знищення владними силами неугідної організації, як носія національної ідеї, як осередку духовності України. Метода ж використання банальна й давня, як цей владний світ, — знищення самотвором, своїми ж власними — свідомими чи несвідомими — руками, за той самий, відомий, шмат гнилий, знайшовши блазнів з трагічними голодними очима революціонерів чи героїв-ліцедіїв із клінічним комплексом як не Жанни д’Арк, то Остапа Бендера...

Тож, я переконаний, сьогодні наше спілчанське гасло має бути: “Збережемо Національну спілку письменників і спілчанське керівництво, обране Третім з’їздом письменників 16—17 жовтня 2001 р.”.

На жаль, голос-заяву Євгена Концевича, як і подібні десятки листів від письменників з усіх куточків України, мандатна комісія зборів не долучала до тих 943 голосів, якими було підтверджено повноваження голови НСПУ Володимира Яворівського та керівних органів Спілки, обраних на 3-му з’їзді письменників України, — голосували лише ті, хто прибув до Києва, зареєструвався в приміщенні Спілки на Банковій, 2, до 11 години ранку та брав участь у роботі Загальних зборів... просто неба. Найвищому форуму хранителів українського слова не дозволили працювати в актовій залі Політехнічного університету (до речі, заздалегідь оплачений). Мабуть, ті, від кого залежало подібне

Фото Г. Оборської

НЕ ПОХИТНУЛИСЯ У СЛОВІ

Фото Г. Оборської

Загальні збори (з’їзд) Національної спілки письменників відбулися 28 лютого 2004 року в Києві. З 25 обласних організацій прибули 967 письменників, зареєструвались та отримали мандати повноважних учасників — згідно Закону про творчі спілки саме їм належало вирішити організаційні та творчі питання, що постали перед організацією, яка цього року відзначає своє 70-річчя.

рішення, злякалися аналогій з Першим з’їздом Руку, який відбувався саме там і став поворотною точкою в розвитку соціальних та політичних подій в Україні.

Нинішнє суспільство теж очікує рішучих змін. Письменники сповна зазнали тих випробувань, що випали нашою народом, — розгром українського книговидавництва, споневаження творчої праці довели тих, хто працював з потужністю найкращих підприємств, наповнюючи вітчизняну економіку й забезпечуючи духовний, інформаційний, культурологічний простори творами, що зберігали українське слово, традиції та мораль, до повного зuboжіння.

Знаючи про те, яке вбоге життя у письменників (без ліків, без надії на видання книг, без достойної пенсії та добротного одягу), влада, литовь, вирішила, що перекупити їх обіцянками та дрібними подачками буде зовсім легко. Варто лише заговорити про

деполітизацію та виставити умову: змінити керівництво.

Нахабна “деполітизація” обернулася справжньою мобілізацією: ніколи ще письменницькі збори не були такими представницькими, монотніми, одностайними. Адже йшлося не про захист В. Яворівського, — йшлося про людську гідність, творчу незалежність і честь кожного з письменників.

Цього не врахували нахненники й керівники групи Н. Околітенко, які вирішили труснути чужою калиткою й закидали кожного з членів НСПУ багатослівними телеграмами, в яких самозвана “голова НСПУ” та її “правління” спочатку відміняли загальні збори, а потім, усвідомивши, що ганебно програють, по-блюзнірськи вітали їх, вимагаючи — “гаччо і з шаною” — “зареєструватися в Мін’юсті”. Ось так діють письменники, які самі себе поставили поза Спілкою й вже виключені з її рядів, хоча й шукають “своєї прав-

ди” по судах. До речі, письменницький форум підтвердив, що не визнає Н. Околітенко разом із її правлінням.

Де ті судді, які судили Миколу Руденку, Василя Стуса, Івана Дзюбу? Хто знав би їхні імена, аби не імена цих видатних письменників? Хто може присудити письменникові визнати чи не визнавати його творчість, його письменницьке ім’я? — звернувся до учасників зборів патріарх української літератури Павло Загребельний.

У всі часи серед творчих людей існував та існує авторитет художнього твору. Тільки поезії, поеми, новели чи романи роблять відомими імена їх творців, а не навпаки. Дмитро Павличко, Павло Загребельний, Анатолій Дімаров (голова ініціативної групи), Юрій Мушкетик, Роман Лубківський, Олег Чорногуз, Станіслав Стриженюк, Володимир Югов, Павло Мовчан, Анатолій Погрібний та інші письменники, які виступали на загальних зборах,

здобули свої літературні імена та право очолювати письменницьку спільноту своєю літературною працею, авторитетом своїх талановитих творів, відданістю слову.

Письменники не шукають милостей від політиків, — це політики йдуть до письменників, або заручитися їхньою підтримкою, опертися на їхній громадський авторитет. Ось чому народні депутати України Іван Плющ, Юлія Тимошенко, Олександр Мороз, Іван Заєць, Микола Томенко, вітаючи письменницьке зібрання, відзначали, що при широкому спектрі політичних

ініціатив засвідчили, що ідентифікують спільноту, яка на підтвердження Статуту творчої Спілки, обрала керівництво і вірить, що голові НСПУ В. Яворівському буде чим відзвітувати, коли прийде час чергового з’їзду.

О, як би хотілося назвати всіх поіменно: Степана Пушика, Богдана Стельмаха, Григорія Петрука-Полика, Світлана Йовенко, Анатолія Шевченка, 92-літнього Івана Цюпу, Володимира П’янова, Василя Герасим’юка, Олександра Ірванця, — кожного з тисячної армії українського письменства, яка дала бій Банковій (владній), інтелігентно, мужньо, з гідністю вільних людей, підпорядкованих Слову та Україні. Владці, намагаючись підкорити письменників, ви не читаете їхніх творів, ви не знаєте їхніх характерів, вам невідомі їхня мужність та відданість власному народові! Письменники увічнюються Словом, а Слово не візьмеш на ланцюг та не купиш за нагробовані гроші...

“Отче наш, Тарасе всемогутній...” — такими рядками озвався в своїй “Молитві” до Кобзаря видатний поет Дмитро Павличко, який відкривав і вів надзвичайні Загальні збори українських письменників. Завершивши їх, прозаїки й поети, оборонці Тарасового слова, представники Галичини й Закарпаття, Криму й Січеславщини, Слобожанщини та Івано-Франківщини рушили із квітами до київського пам’ятника Тарасу Шевченку — привітали Пророка нації з 190-річчям із дня народження, висловити наболіле, повторити та увірувати в слова з самої глибини Шевченкової серця: “Ми не лукавили з тобою, Ми просто йшли; у нас нема Зерна неправди за собою”.

• Любова ГОЛОТА

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

ПРОМЕТЕЙ НАШОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Без фундаментальної національної ідеології повноцінну, самодостатню державу побудувати неможливо. Поезія-вчення Т. Г. Шевченка уособлює нашу національну ідею, ідеологію для України. Кожним своїм словом, усією своєю поезією він

у українську ідею. Намагаються змінити її — коліна, наповнив нас українським духом. Вся поезія Тараса Григоровича пронизана великою вірою в те, що українці побудують щасливе життя: *Встане Україна.*

*І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить.*
У свій час Ленін нарік воїнів УНР петлюрівськими бандами, а всіх українців, які боронили свій край, — бандитами. Насправді, банди були-то ленінські. Відоме ставлення Т. Г. Шевченка до визвольної боротьби в різкому запереченні:

*Брешеш, людоморе!
За святу правду-волю
Розбойник не стане.*

Згодом було названо бандитами воїнів ОУН-УПА, які ставили перед собою благородну мету: своя держава без Сталіна і Гітлера.

Ми обов’язково прийдемо до розуміння необхідності державної ідеології на основі вчення Т. Г. Шевченка. Не може існувати держава без національної ідеології.

Тільки на ідеології Т. Г. Шевченка можна виховати національно свідому особистість, побудувати гармонійне високоморальне суспільство, здатне долати будь-які труднощі й незгоди.

Антиукраїнські сили роблять усе, щоб Україні таки не було, роблять це масштабно, нахабно, підступно, послідовно й наступально. “Дядьки отечества”, свого й чужого, роблять усе, щоб українську націю розчинити в російській, витворити новий етнос українців, знищити українську мову. Широкомасштабно, віроломно, з нечуваним нахабством іде наступ на українську мову, помітний шалений зрусифікований інформаційний тиск (16—20% українськомовних передач на ЗМІ, конкурс газети “2000”, конкурс “Золотий глагол”).

Продовження на с. 7

ЛИЧИТЬ КОЖНОМУ!

Пам'ятаючи про наш Український фактор, поспішайте до найближчого відділення зв'язку і просіть "Каталог"... Розкрийте його на сторінці 127, і останнім у таблиці побачите наше оголошення: "Індекс 30617. Слово Просвіти. Культурологічний тижневик. Людина в контексті політики, рідної мови, культури, історії, релігії, літератури. Образ сучасника в інтер'єрі доби, суспільно-політичних і життєвих інтересів".

Вартість видання з доставкою:

на місяць — 2 грн. 13 коп.;
на три місяці — 6 грн. 39 коп.;

на шість місяців — 12 грн. 78 коп.;

на 12 місяців — 25 грн. 56 коп.

Поштові витрати — 1 грн. 50 коп.

Той, хто передплатить газету на рік і надішле копію квитанції до редакції (адреса: 01001, м. Київ, пр. Музейний, 8), обов'язково отримає наш подарунок — "Кобзар" Тараса Шевченка. Поштові витрати — за рахунок редакції. Довідки за телефоном: 228-01-30.

Сподіваємося на вашу підтримку нашої передплатної акції: "Кобзар" — у кожную українську родину!"

БУДЬМО РАЗОМ!

ПАМ'ЯТІ МАТЕРІ

Танула, сивіла, горбилася моя старенька неня поступово. І висохла до своїх 85 років — самі кісточки. Забувала, що було півгодини тому, але дитинство пригадувала з такими подробицями, аж не вірилося, що з віком можна відтворити так чітко і ясно.

— Згадай що-небудь зі свого дитинства, — кажу мамі, знаючи наперед, що це їй приємно.

— Ось скоро піду від вас. Уже в сні приходиться мати і кличе до себе. А це — кінець...

— Не говори дурниць. Тобі наворожили жити довго...

— А мої роки хіба малі? А пам'ятаю багато, навіть вісімнадцятий рік, хоча мала всього лише п'ять. Нічого не розуміла, що творилося, а ніби зараз усе бачу. На день тричі могла мінятися влада: якісь зелені, червоні чи білі... То тепер я вже знаю, що до чого.

Одного разу в село влетів загін червоних, постріляли трохи для годиться вгору, бо й стріляти ні в кого було. Їхній командир чомусь став на постій у нашій хаті. А надвечір звернувся до батька, Ліварія: “У нас є кобила жеребна із царських конюшень. Відгуляла з жеребцем арабської крові. Якщо народиться жеребчик і буде схожим на батька, то це буде казка! Якщо ж кобила, то ти ж бачиш, яка красуна у яблуках його мати. Нам теж важко з нею розлучатися, але їй скоро родити, і жаль гробити таку кобилицю. А за неї дай нам свиню побільшу — на харчі”.

Селянину такий обмін був на руку, бо кінь — то транспорт, робітник, годувальник і найкращий товариш. А тут — ще й з приплюдом... Мама Анастасія (твоя бабуся) годувала свиней сама. Догодовувала до того, що вони ходити не могли. Ото найбільшого кабана червоноармійці прямо в сажу й застрелили. Потім обсмажили під хатою, ледве її не спалили...

Через деякий час кобила Люська привела жеребчика. Весь чорний, як жук, біла зірочка на лобі, ніби хто намалював. А на точені ніжки неначе хтось одяг білі шкарпетки. Тендітне, струнке, пустотливе — улюблене дитятко в сім'ї. Мама Настунька годувала, купала, чесала й заплітала в гриву Васыці стріч-

Від РЕДАКЦІЇ. На адресу “Слова Просвіти” надходить багато листів із розповідями про наше минуле. Події, які відбувалися п'ятдесят, сімдесят років тому, приховують коріння теперішніх бід і негараздів, що не може не турбувати наших читачів. Своїми оповіданнями вони проводять паралелі між минулим і сучасним, примушують замислитися й робити певні висновки.

ДОЛЯ ЇЇ ПОКОЛІННЯ

ки. Весь час із стригунцем розмовляла, пестила, ніби з лялькою бавилася. Він розумів її з півслова. Батька, коли підріс, до себе не підпускав...

Коли Васька змужнів, до нього господарі почали водити кобил, навіть із Тирасполя, Кишинєва, для поліпшення породи виїзних коней. Це нині “мерседеси”, “форди”, “лади” катають господарів, а тоді в селі найбільше цінувався добрий кінь. Отже, гроші на харчі Васька заробляв сам, ще й господарям дещо лишалося. Одного разу до батька звернувся кум Максим:

— Куме Ліварію, дай Ваську відвезти твого хрещеника до церкви вінчатися.

— Ти ж знаєш, Максиме, що я цього зробити не можу. Звертайся до Настуньки. Як запряже, хай поїдуть молоді вінчатися. Ти ж знаєш, що його ще не запрягали. Краше не ризикувати молодими...

— Шкодуєш своєму похреснику жеребця до церкви? — обравився кум.

— Я тобі сказав, що — ні, але звертайся до куми, — і відійшов,

теж ображений несправедливим звинуваченням.

Не знаю, як мати вмовила Ваську, але запрягла в “бедку”. Десь через годину до двору підлетів розлючений жеребець лише з двома голоблями й почав бити у хвіртку передніми ногами. Нареченого й наречену він загубив ще по дорозі до церкви. Відтоді більше ніхто не просив його на виїзд.

У 1929 році в нашому селі почали примусово створювати колгоспи. І довелося віддати Ваську. Мати плакала, журився батько, а ми, троє дітей, голосили, як за покійником...

Ти ж знаєш, наше село Чорна було великим, заможним. Через навколишні величезні чорні ліси, які тоді переходили в Кодри, певно, й отримало назву Чорна. На все село було чотири бідняки — з таким чорноземом!.. Земля у них лежала перелогом і поросла бур'янами, лише дітей мали багато. Коли прийшла радянська влада, двоє стали головами сільрад, а двоє, згодом, — головами колгоспів.

Отаким ледацюгам було довіре-

но зібрати людей для колективного господарювання.

За наказом голови колгоспу нашого Ваську вихолостили й примусили возити воду колгоспникам. Іду бувало, назустріч понівечений тварині, а він підніме опущену голову, погляне — і сльози в очах. Жалісно заірже... Хіба міг кінь зрозуміти більшовицьку політику?..

На нашу голову ще й голод готувався зарані, бо в 1932 році ходили по хатах холоуї-активісти й шукали, чи не сховане де збіжжя. Зайшли й у нашу хату. Я лежала вагітна. Десь через місяць мала родити Марійку. Замість пір'я у наволочці була пшениця. Хотіли перевірити і її, та жінки заступилися. Марійку, бо дитинку, бо дитинку пропало. Та й звідкіля воно могло взятися у голодної?.. Батькові ще знайшлися дошки на труну, а інших припорпали, як собак. Нищилося величезне й гарне українське село...

Коли бачу, що діється нині в Україні, розумію: правлять нею нащадки й послідовники колишніх Васьчиних голів колгоспів...

Дуже мене мати просила, щоб не балотувався у мери міста, бо за правду ж уб'ють.

Мером мене не обрали, бо не було грошей, а матір утратив. Земля тобі пером, мамо, царство небесне! Катержню працюю ти заробила його. Пам'ятала розруху чужої революції, голодувала у двадцятих, утратила батьків і доньку в 1933-му. Тягла непосильну колгоспну лямку, пережила війну, потім знову голодувала в 1946—1947 роках, уже на Дніпропетровщині. І померла напівжива при розрусі. Така Доля всього її покоління.

Над усе в житті мама цінувала дітей, хліб і мир...

● **Борис ДРАЙМ-ВОЗНЯК**, член райради “Просвіти”, м. Ананів Одеської обл.

РЕФЛЕКСІЯ

А ЧИ КОЖНОМУ?

Чи це судилося? Чи це дарунок долі — такий, здавалося, непримітний зовні, але дуже споріднений з усім, що було навколо? І хто йому скаже, чи це була його доля? А він, постоявши, подумавши, пороздивлявшись, пішов далі. Доля ж лишилася там. А щось незнайоме, непомітне для зору, пішло вслід за ним. І тепер воно звалось його долею, його новою долею.

...Осінь закрутила листям. Сонце майже і не гріло. Хмарами закутане, мов дитя у ковдру, — небо далі стояло над землею, над будинками, містами і лісами, спорожніми полями й чагарниками... Дощ лив ще з ночі, тарабанячи по підвіконню.

— Дощ, — тихо почулося з-під ковдри. У кімнаті ще було темно, лише за вікном з'являлися проблиски світла. Було чути каркання ворон, яким уже не спалося спозарання. Серед темної квартири почулися кроки. Було зрозуміло, що хтось швиденько одягався. Далі двері відчинилися і з гуркотом зачинилися. Він ішов пустими вуличками; усі ще спали; лише іноді де-не-де хтось мимо нього проходив.

Юнак усе йшов і йшов, не знаючи куди, — кудись би йти, аби далі від проблем, далі від життя, далі від світу. Він не знав, що його тягнуло, і куди саме, теж не знав. Просто була потреба втекти від буденності, забути своє ім'я, свої бажання, знайомих, рідних.

Вітер свистів, розгулявся так, що й дерева голі позосталися; все листя на землі лежало: де лежало, а де вгору знімалося.

Що це за сила, що змушує людину встати вранці та без ніякої на те причини піти в невідомому напрямку без відчуття страху?

Він відчув, що щось усередині, щось таке сильне його тягнуло туди... Куди саме? Чи він знав? Що він міг знати у свої двадцять років? Знав, звідки діти беруться, знав, що світ не стоїть на трьох китах, але те, що він тримається ні на чому, для нього теж було дивним. Уранці — університет, опісля — гуртожиток, увечері — веселощі. А далі що? Що ж далі? Невже це і є життя? Невже це те, заради чого варто жити? А може, десь там, за отим будинком, чекає його справжнє життя? Але коли він не знає його на вигляд, то чи зуміє його впізнати? Як його зустріне.

З неба почав іти сніг, — такий білий, такий ніжний... Такий, такий неймовірний, наче це не сніг ішов, а щось від Бога, якесь його звістка. Ні, це падала Божа любов, вона була кожному дана. А чи кожному?

● **Євдокія КАСЮК**, м. Калуш Івано-Франківської обл.

ОБУРЕННЯ

КРИТИКУВАТИ — НЕ РОБИТИ

У грудні на радіо “Культура” прозвучала передача, у якій брав участь Василь Васильович Яременко. На превеликий жаль у мене не працював телефон, тому я не зміг адекватно відреагувати на “закиди” п. Яременка в передачі про “Просвіту” та про роль Бориса Грінченка. Що мене до глибини душі обурило, — це такі собі “критичні зауваження” на адресу мого майже земляка Павла Михайловича Мовчана, що, мовляв, теперішня “Просвіта” в ніяке порівняння не йде з “Просвітою” часів Б. Грінченка, — заполітизована, працює на “особи” під вибори. Де ж ті, мовляв, хати-читальні, скільки їх відкрила по селах України нинішня “Просвіта” і т. д.

Критикувати завжди легше, аніж щось робити, знаю про це з власного досвіду. Ось наш просвітнянський осередок у с. Ходосіївка (4 особи). Вони — що, працюють за якісь матеріальні блага? Ні. Але 70 грн. на Тарасову церкву перерахували, у місцевій школі про голодомор розповідали, про історію нашого села, про нашу Ходосіївську сотню в Київському полку...

У виступі п. Яременка прозвучало, що треба йти до школи... Товариство “Просвіта” не “ячейка КПСС”, а творча організація, де кожен працює в міру своїх сил і здібностей.

Я вважаю, що п. В. Яременко свою справу зробив: своїм виступом на радіо кинув тінь на діяльність нинішньої “Просвіти”.

Шановний пане Яременко, коли Ви патріот України, — долучайтесь, впрягайтесь у “ярмо” і нумо плуга “перти” разом. Але якщо — так собі, — то тоді: “Знай шведь своє шевство, а в кравецтво не мішайся”.

● **Микола МОТОРНИЙ**, с. Ходосіївка Київської обл.

ОТАКЕ ЖИТТЯ

Це було на зіткненні двох половин двадцятого століття. Тоді жебраки часто ходили по хатах. Це був найрізніший люд, на кожному щось одягоподібне, а в холодний час і взувачка не до описання. На мотузку через плече висіла торба, у кожного свого розміру і форми, без примітних кольорів. Однак ці люди ніколи не викликали цікавості: при зустрічі хотілося понурити голову та безуважно пройти.

У селі тоді, та і тепер, роль захожої людини малоприємна, а надто — жебрака. На це були причини: ніхто із жителів не відав, кого несе із незвістей доріг і на які вчинки хто здатний. Хоч то були особи переважно занапашчених доль, але траплялись і такі, хто не хотів трудити рук.

Жебрали по-різному. Хтось, ступивши на поріг, заводив жалібної пісні, хтось казав слова релігійного змісту, інший без передмови благанно просив грошей або їстівного. А були й такі, що, увійшовши в хату, оглядали речі та дрібне начиння. Через таких прохачів і інших загідожували в недоброму.

Хоча по селах люди мешкали убого та годувалися погано, але майже всі давали відвідувачам: хто шматок коржа, хто кілька картоплин чи щось похватне під рукою. З прохачів ніхто не гребував ні дарами, ні почастунок. Та були й такі хазяї, що перед самим носом гостя спритно засували двері або твердили, що в них немає чого дати, інші ж раяли взятися до роботи.

ОРИГІНАЛ НЕПОВАЖНОГО ЧИНУ

Інтенсивність такого делікатного промислу була неоднакова: найбільше ходило жебраків навесні й під осінь.

Настав благодатний час. Сонце рано розтопило й випарило вологу. Почався “літній” період весни, коли скидали важкий одяг і ходили босими. Коло стін і на узбіччях вулиць уже стрімліла коротка зелень, на деревах набрякала чорна брость.

У ці дні в селі замаячила неординарна постать жебрака. Він був одягнений у щось темне і всепогодне. У руці, як личило, мав дебелий костур од собак. Молодий, із вольовим обличчям і пронизливим поглядом. У ньому не помічали якихось вад чи дрібного каліцтва. Прибулець заявив про себе голосно й оригінально, показавши самобутній “стиль” роботи.

Зайшовши на подвір'я чи відчинивши двері в хату, він гучно виголошував слова — відомі й незнані, чергуючи їх зі звуками, ненаявними в жодній фонетиці. Потім кульмінував голосом, огненно електризував очима, різко уривав мову — і просив. Темпом і формою його вступна частина нагадувала лозунги на мітингах. Як і речники облуди, він обходив логіку та брутально тис на емоції. Від такої вистави малі діти плакали й ховалися під спідницю матері, а жінка злякана торопіла й давала гостю що завгодно, аби швидше йшов геть.

Про цього жебрака казали, що він “самошедший”, себто, божевільний, — у це слово вкладали чимало лиховісних значень. Для нас, хлопчаків, цей блукач таїв щось неохопне нашими знаннями й розумом, ми вчували в ньому небезпеку. Коли бачили його стрімке просування назустріч, заздалегідь звертали вбік, готові зробити пробіжку до безпечного місця. Правда, не чути було, щоб він когось ударив чи навіть погрожував, однак його боялися всі, крім чоловіків і дорослих хлопців. Хтось жартома назвав його Іваном Грозним.

...Лагідний вечір уходив у тиху ніч. Рясно визорилося небо, й чітко означилися знайомі сузір'я. У рахманній темені таївся спокій і тонке бриніння комарів. Це був відпочинковий час, коли і спати рано ще, і вже не видно працювати надворі. Ми вийшли на головну вулицю. Під тином на довгій лаві сиділи жінки й чоловіки, дехто з хлопців і дівчат, а з боків тулилася дівчора. Точилися розмови, жарти, десь дівочий голос притишено заводив пісню. Ми присіли на лівому фланзі навпочіпки й дослухалися, що говорять старші.

Уже затяглося допізна. Жінки й дядьки пішли додому. Зосталася молодь і дехто з хлопчаків. Ось іде дорогою якась людина. Не швидко й не повільно. Так, мовби тиняється без ці-

лі. Постать наближалася. Усі примовкли, вгомонилися навіть безтурботні жартуні. У людини, що надходила, відчувалося щось незвичне. І тут ми впізнали — Іван Грозний.

Один із хлопців, гарний і кремезний, на ім'я Степан, якого ми любили, бо інколи нас захищав, владним голосом озвався:

— А йди сюди!

Жебрак мовчки підійшов. Ми принишкли, були готові встати й піти, та дуже хотілося почути, що буде виголошувати прибулець. Він мовчав.

— Чого ти придурюєшся? — суворо запитав його Степан.

— Дак хто ж мені дасть, — протяг таким жалібним тоном жебрак, що аж торкнуло нас. У цих словах вчувався відчай нещасної людини.

Степан запросив гостя сісти поруч. Той покірно сів. Між ними зав'язався діалог, нормальний і толковий. Нас ввічливо попрошено йти додому.

Оце так Іван Грозний! Ми безмовно брели вузькою вуличкою. Мене сповняло непросте почуття — подив, тиха радість і... розчарування. Десь бринів візерунок знайомої пісні. Пісня то обривалася, то знов виписувала кольорові лінії у просторі.

Після того пам'ятного вечора ми Івана Грозного не бачили.

● **Микола КЛОЧКО**, м. Чернівці

Наша розмова з Анатолієм Івановичем почалася з його біотехнологічних розробок.

— Протягом мільйонів років відбувається взаємний обмін генетичною інформацією. Створюються нові види, сорти, популяції тощо. Але в сучасну епоху молекулярної медицини й екології ми ці процеси прискорюємо для користі як людини, так і її оточення. Ми розробили метод молекулярної модифікації різних сполук, які дають можливість передавати ту ж саму спадкову інформацію без складних процесів і генних маніпуляцій. Є різні фізичні, біологічні, хімічні фактори, які інколи шкідливо впливають на спадкову інформацію. Ми запобігли цьому за допомогою реакції алкілювання. Деякі рослини, одержані за вказаною методикою, вже затверджені Держсортінспекцією. На це йде в нашій країні 25 років. Не кожен доживе, звичайно. Але кавбуз “Здоров’яга” уже затверджений, люпин “Індустріальний”, жито “Древлянське”, картопля... Шоправда, вони не використовуються державою, сіємо їх жменьками. Тим часом за кордоном купується насіння подібних рослин, а “чайові” знаємо, куди йдуть.

Яка цінність рослин? Передаємо від “донорів” цінну спадкову інформацію. І вирішуємо проблеми — морози, посухи, вірусні, бактеріальні хвороби, мала продуктивність чи поживність. Наприклад, у нашому кавбузі бета-каротину більше, ніж у моркві. Ця культурна рослина, одержана внаслідок дії препаратів нуклеїнових кислот кавуна й гарбуза, дає тисячу тонн із гектара. Уявляєте, яка продуктивність?! Може використовуватися і як кормова, і як дієтична рослина. Значна кількість бета-каротину забезпечує протипухлинний ефект, профілактику і лікування атеросклерозу. Пектини та інші біологічно активні речовини кавбуза і продуктів його переробки (сік, джем, пюре, варення, сухий порошок...) виво-

ЕКСКЛЮЗИВ

Мабуть, недарма 1996-го року А. Потопальського було обрано Людиною Року в США, його життєпис вміщений у список 500 “визнаних лідерів усіх часів і народів”. Не випадково йому не раз пропонували переїхати туди — звичайно, із “приданим”, із передачею країні та відповідній структурі всіх прав на винаходи. Пропонували й розкішний будинок у подарунок...

АНАТОЛІЙ ПОТОПАЛЬСЬКИЙ:

«НАЙКРАЩІ ЛІКИ НЕЗДАТНІ ВРЯТУВАТИ БЕЗГЛУЗДО ЗМАРНОВАНЕ ЖИТТЯ»

дять з організму важкі метали і радіонукліди.

Далі — солестійкі помідори. Я звернувся 27 років тому до нашого Міністерства сільськогосподарства, але мені відповіли, що є звичайні помідори, урожай яких часто переорюють при відсутності робочої сили. Фізалис — теж дуже корисний для тих, у кого остеохондроз, оздоровлює протягом кількох місяців. До того ж, дуже смачний. Молекулярний гібрид пшениці та жита “Пашниця” стійкий до хвороб, засухи і морозів, має 18—20 % білка в зерні, високоврожайний. Є кучміль — але назвали ми його ще до того, як Кучма став президентом (гібрид кукурудзи з чорним зерном і ярого ячменю). Нагайстра поєднує лікувальні властивості нагідок звичайних (календули) й морфологічні ознаки айстри, застосовується як антисептичний, бактерицидний і протизапальний засіб. Квагіста —

гібрид квасолі й капусти — корисна при захворюваннях шлунково-кишкового тракту, виведенні токсичних речовин і радіонуклідів. Урешті, маємо багато інших корисних, але поки що нікому не потрібних рослин.

— *Ваш Інститут оздоровлення й відродження народів України поєднує винахідників і священиків, учителів і агрономів. Як “практична” наука уживається з релігією?*

— Більшість сучасних проблем нерозривні із духовністю людини. Потребуємо комплексного, духовного і фізичного оздоровлення населення. Тим паче, коли медицина переживає глибоку спеціалізацію. Часто священик і вчитель є ефективнішим і професійнішим лікарем, аніж медик, адже прагне вилікувати причину хвороби і повернути духовне здоров’я. На власні очі бачив, що навіть найкращі медичні ліки нездатні врятувати безглуздо змарноване життя. Тому ду-

же важливо ходити до церкви, постити, молитися, виконувати церковні настанови, пити свячену воду зранку і ввечері після молитви. До речі, християнство має великий досвід оздоровлення і зцілення найнебезпечніших хвороб.

Наш Інститут, створений у 1992 році, має два найбільш дієві осередки. Карпатське відділення (с. Угерське на Стрийщині) очолює І. Сидор. Там вирощуються лікарські трави, модифіковані нами рослини (ехінацея, чистотіл, синюха, кавбуз, кавбук, пашниця...), правляться молебні, учителі навчають дітей народних ремесел, оздоровлення, бджолярства. Є ще південне відділення у селі Білоу-

сівка Миколаївської області. Узагалі, такі осередки треба створювати в усіх селах, районах і містах. Але, на жаль, ані держава, ані приватний капітал не зацікавлені у цьому рухові. Інститут практично виживає. Дякуючи дирекції Музею народної архітектури і побуту, маємо хоч би приміщення і землю, де зберігаємо реактиви і рослини.

— *Як би Ви визначили нашу головну проблему?*

— Ніхто не хоче зрозуміти, що ми запрограмовані на смерть. Людина постійно обдурює себе: заціклюється на матеріальному. Якщо ми не усвідомимо відповідальності за прожите життя, якщо не думатимемо про якість у всьому, що робимо, — пропадемо. Сьогодні ж усі роблять “халтуру”, усе — менше. Життя стає менш цікавим, менш яскравим, менш продуктивним. Чому бандити вигравали? Чому вони об’єднуються, робили разом. І дуже наполегливо захищають свої інтереси. Ми натовість живемо поодиночці, кожен сам по собі, байдужі до інших і до загального блага. Корінь зла — у свідомості. Треба її змінювати.

P. S. Редакція тижневика отримує багато позитивних відгуків на попередні публікації про Анатолія Потопальського, читачі прагнуть більше дізнатися про винаходи і розробки вченого. Тому наша співпраця із Анатолієм Івановичем триватиме, і ми періодично публікуватимемо нові матеріали про модифіковані рослини, а також матеріали самого винахідника про цілющі рослини (як і коли збирати, готувати до споживання і вживати).

РОЗДУМ

Громадські активістки прагнуть вирішити, бодай частково, проблему високої смертності жінок від раку молочної залози й інших онкозахворювань. У свою чергу, науково-дослідний шлях вирішення цієї проблеми Інститутом уже пройдений. Адже понад 40 років над протипухлинними препаратами успішно працює кандидат медичних наук, науковий керівник напрямку модифікації структури біологічно активних речовин ІМБіГ Анатолій Іванович Потопальський. Він винайшов цілий клас протипухлинних і противірусних сполук, створених шляхом модифікації молекули природних речовин “алкілюючими агентами”. Перший препарат цього класу — амітозин, як знаємо (див. “СП” ч. 2 за 8—14 січня 2004 року), виявив надзвичайну протипухлинну, антиметастатичну, імуномодуючу активність без пригнічення кровотворних процесів і пройшов навіть клінічні випробування. Але, оскільки державні інституції по сьогодні не виділяють коштів на випуск перших серій препаратів, жіночі громадські організації вирішили, зі свого боку, прискорити надходження ефективних ліків до хворих.

Про наукові та гендерні успіхи, зі свого боку, доповідав доктор біологічних наук, заступник директора ІМБіГ із наукової роботи Дмитро ГОВОРУН нагадав про те, що за 30 років в Інституті зареєстровано два наукові відкриття, отримано більше 150-ти охоронних документів на винаходи й патенти, опубліковано більше, ніж 3 тисячі наукових праць, зокрема, в “Science”, “Nature”. Виживаємо, практично, закордонними гранта-

ЖІНОЧА ЕЛІТА ЙДЕ У НАСТУП...

Нещодавно Інститут молекулярної біології і генетики (ІМБіГ) НАН України став місцем чергового засідання Національної ради жінок України, Координаційної ради жінок м. Києва та колегиї Управління у справах жінок, інвалідів, ветеранів війни та праці міськдержадміністрації. І йшлося не про гендерні студії для докторів і академіків, а, передусім, про перспективи науково-практичної співпраці установи академічного рівня з громадським сектором.

ми (Європа, США)... Наш Інститут — приклад успішного вирішення гендерних питань. Це єдиний Інститут, очолюваний жінкою-академіком Ганною Єльською. Учений секретар, головний бухгалтер, начальники планового відділу й відділу кадрів, 4 керівники наукових відділів також жінки. Питома вага жінок в Інституті абсолютно перевищує її показники в соціумі...”

Наука і її практичні показники виявилися абсолютно взаємопов’язаними із третім, тобто громадським сектором, із розвитком громадянського суспільства. Навіть ІМБіГ має свої громадські структури, що лобюють корпоративні інтереси — біохімічне, біофізичне, молекулярно-біологічне товариства. Європейські стандарти стимулюють кооперацію із структурами функціонально багатосторонніми, такими, як жіночі організації...

Як ученого й медика від Бога представляли Анатолія Потопальського: “Він не вміє працювати ліктями і тому має проблеми з впровадженням його винаходів, лікарських засобів. Єдиний, хто поки що оцінив заслуги Анатолія Івановича — це Українська Православна Церква, яка в честь 30-

річчя заснування нашого Інституту нагородила його орденом Архангела Михаїла”. Комп’ютерна графіка, формули, таблиці та стенди демонстрували молекулярний рівень утворення, структури і дії протипухлинного амітозину. Також Анатолій Потопальський представляв власну селекцію поживних і цілющих рослин.

Ірина ГОЛУБЕВА, голова Національної ради жінок України, так прокоментувала подію і перспективу співпраці жіночих організацій із ІМБіГ: “Дуже багато жінок хворіє раком щитовидної і молочної залози. Так, кожен рік до лікарів уперше з діагнозом “рак молочної залози” звертається 16 тисяч жінок лише в Києві, і 20 % із них не проживають і року після цього. Але організація “Поступ жінок-мироносиць” (голова — Зоя Ружин) дізналася, що ІМБіГ має засоби, щоб успішно розв’язати цю проблему. Ми хочемо допомогти хворим людям, а для цього Інституту треба вийти на широку програму оздоровлення, щоб ліки були доступні людям. Думаю, що жінки допоможуть, адже у нас — еліта, професіонали, доктори наук, керівники медичних установ, загалом — сотні тисяч жінок по всій Україні”.

НА ЗДОРОВ’Я

Збір А. Потопальського для запобігання і лікування пухлин (злоякісні — рак, саркома; доброякісні — поліпи, папіломи, фіброміоми, мастопатія та ін.)

Підготувати три трилітрові банки з капроновими кришками.

— Чистотіл з коренями промити, дати стекти воді, дрібно порізати і перекрутити через м’ясорубку. Об’єм сировини має дорівнювати 3 л. По 1-му літру цієї маси розкласти в кожну з підготовлених банок.

— Листя і гілочки омели (бажано — з плодових дерев) перекрутити через м’ясорубку. Об’єм сировини має дорівнювати 1,5 л. По 0,5 л цієї маси розкласти в кожну з підготовлених банок.

— Свіжі квіти нагідок перекрутити через м’ясорубку. Об’єм сировини має дорівнювати 1,5 л. По 0,5 л цієї маси розкласти в кожну з підготовлених банок.

— Свіжі корені айру дрібно нарізати й перекрутити через м’ясорубку. Об’єм сировини має дорівнювати 1,5 л. По 0,5 л цієї маси розкласти в кожну з підготовлених банок.

За відсутності свіжих рослин усипати в кожну з трьох банок по 200 г подрібненого сухого чистотілу, по 200 г сухої омели, по 100 г подрібнених сухих коренів айру.

Чистотіл, омелу, календулу та айр рівномірно змішати і залити екстрагентом (40 %-спиртом, коньяком, горілкою або вином “Кагор”), покрити рослину масою на 2—3 см. Через три дні настоювання, після вбирання рослинною масою екстрагента, можна долити в кожну банку ще такого ж екстрагента, щоб він знову вкрив на 2—3 см сировину. Настоявати 5—7 днів у темному прохолодному місці (не в холодильнику). Якщо використовується вино, то після 5—7 днів настоювання зберігати в холодильнику.

Перші 2 тижні приймати настоянку по чайній ложці тричі на

день за 15—20 хв. до вживання їжі. Потім збільшити дозу до столової ложки тричі на день за 15—20 хв. до вживання їжі. Рослинну масу не викидати, а натискати ложкою, щоб можна було відлити настоянку.

Коли настоянку з першої банки використаєте, додайте до рослинної маси 1,5 л киплячої води, настояйте ніч, віджміть і викиньте рослинну масу. А рідину поставте в холодильник. Приймати по 2 столові ложки тричі на день перед вживанням їжі до закінчення настою.

Аналогічно використайте другу і третю банки. Потім — перерва три місяці. Після тримісячної перерви знову зробіть такий же збір. Нову порцію готують за цим же рецептом.

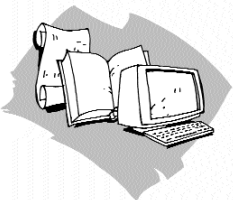
Для повного одужання такі курси повторюються регулярно, з перервою між кожним із них — три місяці, а для запобігання розвитку пухлин досить одного курсу на рік.

Свіжий чистотіл та омелу, які не вимерзають, можна заготовляти будь-якої пори року, а нагідки та айр узимку використовують сухими.

Цей же збір можна вживати для лікування інфекційного вірусного ревматоїдного поліартрити. При цьому поряд із прийомом настоянки внутрішню нею розтирають на ніч суглоби, а на найбільш болючі суглоби роблять із настоянки компреси.

Лікування пухлин і поліартрити цим збором здійснюється у комплексі з призначенням фахівцями лікуванням, під наглядом лікаря-онколога або терапевта з об’єктивним контролем (УЗД, рентгенографія, комп’ютерна томографія, аналізи крові, сечі та ін.)

● Матеріали підготував Олександр СОЛОНЕЦЬ

РОЗДУМ

ЛИЦАР ПАТРІОТИЧНОГО ТРУДА

Борис Дмитрович Грінченко для всіх нас став високим взірцем винятково трудящої і скромної людини, а життя його зі своєю голубкою Марією Миколаївною — то ще й світла дивовижа подружньої вірності, любові та невтомної патріотичної праці. Це таке все неосяжне, за що тільки Господь Бог може належно заплатити їм обом у Небі...

ЦІКАВО ЗНАТИ

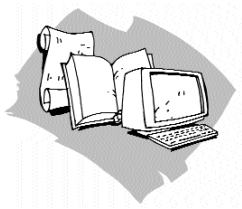
ВЕСІЛЬНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

фото Т. Карпінської

ПОГЛЯД

ДУХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

МОМЕНТИ

НАВКОЛО ПРОБЛЕМИ

ПРИНЦИПОВІСТЬ ЧИ ЛЕГКОВАЖНІСТЬ?

ПОДАРУНОК — ЦЕ НЕ ХАБАР!

ЕЛЕКТРОНІКА

...в нашій редакції міністра освіти й Михайло Степко, сев, спрямованих на я зловживань під час екзаменів (у тому числі таких, як хабарництво), уже цього року передбачено розширити застосування системи тестування абітурієнтів в електронному варіанті, який виключає будь-яке зовнішнє втручання.

А отже, в цьому випадку, підкуп осіб, які досі традиційно мали доступ до екзаменаційних документів і могли вплинути на оцінку, втрачає будь-який сенс.

Стефан КОСТКА

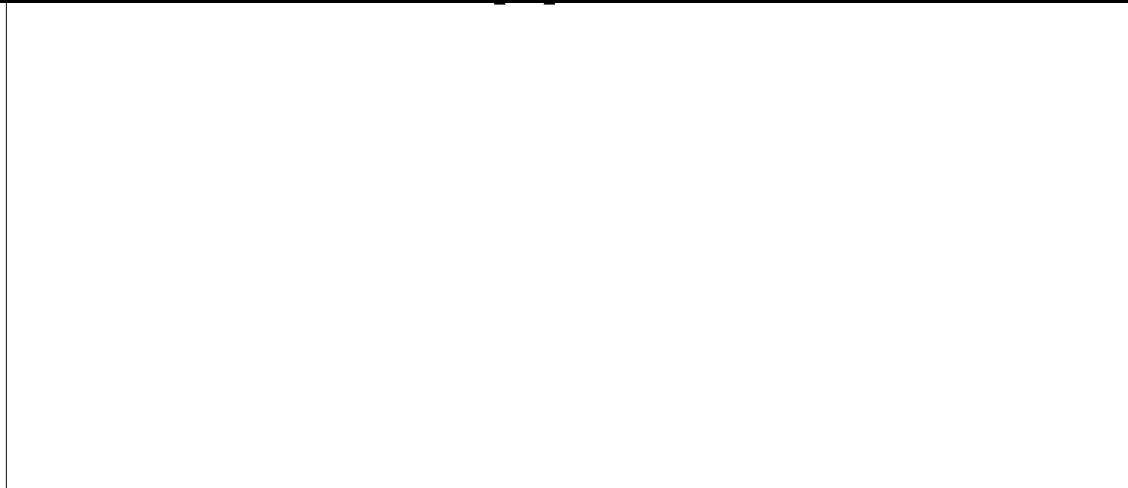
ЗВЕРНЕННЯ

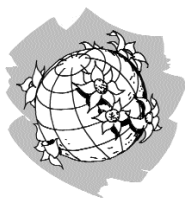
Президенту України,
депутатам Верховної Ради України,
Національній раді з питань телеба-
чення і радіомовлення

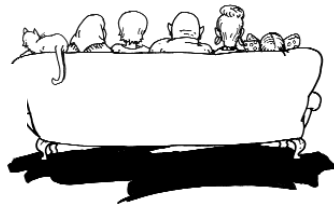
ХРОНІКА

**РЯТУЙМО ДОВКІЛЛЯ,
БО НЕ БУДЕ ВУГІЛЛЯ!**

Пані Ірина сидить за столом — обличчям до сонця. Воно освічує її — і переді мною живий глибоко ліричний образ Елеуси, Богородиці з ікони XI ст. Мимоволі зринають у пам'яті іконки з колекції Музею історії Києва, Чернігівського Державного історичного музею, а, насамперед, пригадую іконку-ладанку, яку я побачила серед намиста на шиї в літньої жінки із Житомирщини, котра приїхала в Почаївську лавру на прощу. Гарна, ставна жінка особливо виділялася своїм одягом. Була зодягнена у вишивану сорочку, керсетку та широку, чорну вовняну спідницю, знизу оздоблену чорним мереживом та стрічками. Поверх спідниці був фартух із вишневого оксамиту, оздоблений вишивкою та чорним мереживом. Коли я почала розпитувати її, зірдики вона, то жінка охоче розповіла, що вона з Овруччини, а вбрання ще її мами. Намисто й ладанка бабусині. Особливо вразила мене ладанка. Була вона з каменю ніжно-рожевого з білими краплинками на диво теплого, осяйного, що ніби висвічував, як німб над Богородицею. Бабуся радо мені розповіла, що ладанка зроблена з каменю, який називається “лупень”, і що такі ладанки та іконки продавали колись в Овручі.

Це була моя перша зустріч із диво-каменем, а коли переїхала до Києва, то в одного знайомого архітектора, що жив на Троєщині, серед ікон на покуті побачила знайому іконку на камені, тільки більшу і двосторонню. На передній стінці була вирізьблена Богородиця Одигітрія (Провідниця) на повний зріст із немовлям на лівій руці, особливо старанно був вирізьблений декор одягу — штрихи, скісна сітка та “ялинка”, а на звороті — шестикінецьний розквітлий хрест візантійського типу. Пан Володимир особливо пишався цією іконкою, бо вона була різьблена монахом із Києво-Печерської лаври, та в спадок йому прийшла від діда-прадіда. І висіла на покуті, як колись, на кованому ланцюжку під іконою Богородиці.

Пізніше, відвідуючи музеї, я завжди подовгу затримувалася біля камінних ікон часів Київської Русі, щоб помилуватися диво-каменем і витвором рук давньоукраїнських різьбярів.

Коли доводилося бувати в Софії Київській, я, як завжди, шукала місце в храмі, де мені було б легко молитися, а стоячи перед величною Орантою, я почувала себе грішницею, і тільки коли мої очі спинилися на різьблених плитах парапету хорів, мені стало спокійно та затишно... Від каменю, з якого були складені парапети хорів, линуло тихе сяйво, а різьблена орнаментика нагадувала мені рідні карпатські скрині, різьблені в “косиці”, у “смерічку”, в “ромби”. Особливо мене вразила перша плита, яка так нагадувала дерев'яну народну різьбу, в основу якої покладено шестипелюсткові розетки, які переходять одна в одну й утворюють безперервний ланцюжок.

“Плити парапету виконані з шиферу”, —

Лейманики

розповідала екскурсовод із Софії Київської. Так я довідалася про назву цього каменю.

Вивчаючи архітектуру часів Київської Русі, натрапила на дослідження М. Новицької, В. Пуцко, С. Висоцького про дивовижний камінь шифер, яким оздоблювали давні храми в Києві, Чернігові та інших містах Київської Русі. Шифер у княжі часи видобували на Волині, поблизу Овруча. Там були поклади різних порід рожевого шиферу — червоний пісковик та фіолетовий і рожевий кембрійський сланець. Саме сланець, як більш м'який матеріал, найчастіше використовувався в декоративному оздобленні храмів, виготовленні ікон. Із нього робили плити для підлоги храмів, поручні, парапети хорів, а також саркофаги, які місцеві майстри оздоблювали різьбленням.

Відвідуючи виставку в Державному історико-архітектурному заповіднику “Стародавній Київ”, — я побачила у вітрині невеличкі іконки з шиферу, виконані народною майстринею Іриною Реззатовою. І на хвилину замерла: вони були ніби з часів княжої

ШИФЕРНА ПЛАСТИКА

Майстерня народної майстрині з різьби по каменю Ірини Реззатової. На столі викладені маленькі іконки з шиферу, збоку в скриньці інструменти — штихелі та різці.

доби, і в той же час були сьогоденні. Обрамлення було традиційне, овальне в арці, але в кожній іконці залишався зріз каменю, і можна було помилуватися відтінками кольорів від білого до рожевого й темно-вишневого.

Виставлені іконки — Богородиця Милування, Одигітрія, Святий Георгій — відзначалися високою майстерністю різьблення та особливою ліричністю образів Богоматері. Майстриня прекрасно передала народний ідеал самовідданої материнської любові... і особливого чару додавав камінь, його колір — ніжно-рожевий, у білу цяточку, а то в хвилясту смужечку, теплий із ніжними переливами від білого-рожевого до темно-вишневого. Хотілося притулити кожну іконку до грудей, ніби пригорнутися до рідної землі.

А пізніше була зустріч із майстринею тих прекрасних різьб — Іриною Реззатовою. Вона не була випадкова, бо я йшла до неї 10 років — від почаївської ладанки з “лупеню” та кількох іконок із хатніх іконостасів Полтавщини та Полісся.

Господи, як я тобі вдячна, що даєш мені можливість діткнутись і збагнути найбільшу тайну, — творіння різьбленої ікони в камені.

Ірина Реззатова — киянка, народилася в 1962 році в родині інтелігентів: батько — вчитель, мати — біолог. У домі у великій пошані були ікони, які передавалися з покоління в покоління. Мама створювала особливий родинний настрій, сповнений любові й віри в Бога — і це був головний духовний скарб, її наснага, яку винесла майстриня з рідної оселі... Тому, закінчивши школу, вона вирішила стати художницею і подалася в Київський комбінат монументально-декоративного мистецтва. На науку потрапила до народного майстра Василя Григоровича Парахіна в цех різьби по каменю. Відтоді душею прикипіла до диво-каменю, який зігрівав душу, світився і бринів музикою.

У цеху спочатку різьбила різні плакетки, але постійно в душі було невдоволення, все шукала якихось диво-чар, хоч тоді вже зрозуміла, що нікому не дано досягнути абсолютної довершеності, бо мистецтво — безмежне як світ.

У 90-х роках цех розпався, й Ірина стала працювати самостійно. Майстриня почала студіювати літературу з питань давньоукраїнської рельєфної ікони, вивчати колекції ікон із шиферу провідних історичних та краєзнавчих музеїв України, відвідувати храми в

Плакетка Грифон

Юрій Змієборець

Чернігові, Києві, де збереглися шиферні плити з різьбою, і вже тоді Ірина ще раз переконалася в чималому розмаїтті іконографії різьбленої ікони. Детально вивчивши художні навички, знання іконографії, художниця почала глибоше вникати в традиційні іконографічні канони християнського образотворчого мистецтва. Але треба зазначити, що Ірина вже в той час не обмежувалася тільки інтерпретацією церковних іконописних традицій. З тонким смаком і розумінням вона переосмислює їх, пропагуючи давньоукраїнське мистецтво, — з одного боку, а з іншого — творить його сучасним, завдяки своєму баченню каменю.

А побачила, відчула його сповна, коли сама добралася до єдиної копальні на Овруччині в селі Збраньки, що на Житомирщині. Відбирала кожен шматок каменю, вдивлялася в красу лісу, який оточував шахту, ходила селом, оглядала хатні ікони, хрести на роздоріжжі та вдивлялася в людей — привітних, лагідних і здивованих, бо вже давно ніхто не приїздив до них по “лупень”.

У творчому доробку майстрині іконки із зображеннями святих, Богородиці, Ісуса Христа, а також ладанки. Різбять їх Ірина за зразками нагрудних іконок, які носила давньоукраїнська знать та прості селяни. Символіка зображень на ладанках має різноманітне значення — здебільшого вони сприймаються як обереги, які охороняють від зла та хвороб. Були личманики, ладанки, медаліки... У недобрий час не помилував усього того, хоча колись жодна християнська душа не обходилася без хрестика на шиї, без личка Матінки Божої чи Святого Миколая.

Ладанки Ірини Реззатової традиційні, вони різні за формою: прямокутні, овальні, напівовальні, двобічні й односторонні (розмір 3,5х2,5 см або 3х2,5 см). Найулюбленіші зображення на ладанках — Матір Божа, Святий Миколай, Святий Юрій та хрести — енкалпіїони.

Ладанки Ірини відзначаються майстерністю різьблення, в якому зображення подається в порівняно високому рельєфі, в поєднанні з орнаментом у вигляді рисок, кружечків, хвилястих ліній, “у ялинку”. Кожну постать у ладанках майстриня обрамлює аркою.

У пані Ірини найулюбленіші ладанки — із зображенням Богородиці Елеуса та Одигітрії. Вони односторонні або двосторонні. На звороті майстриня різбить різнокінцевий або розквітлий хрест із листками.

Пані Ірина вміє акцентувати маленькими штрихами величність Богородиці Одигітрії, у ладанці з Богородицею Нікопеею — заступництво й перемогу, в Богородиці Елеуса — материнську любов і смуток, а Святий Миколай — то символ заступництва від усіх людських бід.

Пригадується мені мій рідний вуйцьо Гриць із підірського села Німшин, що на Іва-

но-Франківщині. Скільки пам'ятаю себе, на грудях у нього висів, як казав, медалік із святим Миколаєм. Давно, ще в дитинстві, вуйцьо виколав його в горді й відтоді ніколи не знімав із шиї. І понині він твердо впевнений, що тільки святий Миколай із медаліка допоміг повернутися йому з Колими в рідне село... Був засланий до Сибіру, як вояк УПА й голова читальні.

Медалік вуйця — рожево-сірий, овальний, однобічний, у рамочці, по якій вирізьблено “ціточки”, а сам святий Миколай, його шати оздоблені “кілечками” і “смерічкою”. Постать Святого уроча, з написом “Никола”, до поясна зображення рельєфне, особливо виступає високе чоло, подвійно окантовані очі та німб, оздоблений “скосиками”, який додає піднесення й одухотвореності, і є одним із основних знаків святості. Тримавши в руках той медалік, я відчувала випромінювання справжнього світла, святості духу та віри. Пригадала камінні ікони XII ст. із краєзнавчого музею Івано-Франківська й переконалася, що й вуйцьо медалік із тих часів.

Ладанки, личманики, які зараз різбять майстриня, — традиційні, такі ж, як і в XII ст., але вона вкладає в кожну з них своє відчуття святості й добирається високої виразності більш пластичним моделюванням анатомічно пророблених фігур.

Особливо вражають у творчості Ірини іконки із зображенням Богородиці: Діви Марії — Оранти, Великої Панагії, Одигітрії, Богородиці Елеуса (Милування). Глибоко лірична ікона “Милування” захоплює ніжним сяйвом рожевого сланцю і передає оте лиш матері притаманне милування своїм дітям. Майстриня добилася в цій іконці довершеності й у техніці різьби. Матір Божа зображена фронтально і знак святості підсилює майстерно орнаментований німб, який став художнім символом святості та одухотвореності.

Серед ікон, які різбить Ірина, є серія ікон, на яких зображено Святого Георгія та покровителя Києва Архангела Михаїла. На першій Святомихайлівській художній виставці-конкурсі в Києві Ірина Реззатова за іконку Святого Архистратига Михаїла отримала диплом першого ступеня. Ця іконка відзначається майстерністю різьблення, у ній, на відміну від інших, зображення має порівняно високий рельєф у поєднанні з орнаментальною декоративністю, через що постає святого справляє враження величі та монументальності. Характерною рисою орнаментики на іконах майстрині є штрихи, “в скосики”, сітка та численні дрібні кілечка, що були типовими для оздоблення давньоукраїнських ікон.

Серед численних зображень святих у творчості Ірини особливе місце посідає Святий Миколай, образ якого наділений певною символікою заступника від усіх бід. Одна з останніх робіт майстрині — Святий Миколай — вражає традиційним декоративно-графічним зображенням святого, яке дуже виразне за рахунок гри світла й тіні, що досягається пластичним моделюванням драперій на фігурі святого.

Серед творів майстрині є серія робіт, присвячених нашим давнім храмам. Особливо зацікавили мисткиню зображення тварин у давньоукраїнському мистецтві, їхній символічний зміст. У Борисоглібському соборі в Чернігові Ірина побачила на наріжному камені різьбленого Сімаргла. Крилатий пес, за міфами, боронив дерево від зла та був символом плодючості. Ірина вирішила вирізьбити Сімаргла, щоби він, як колись, боронив і нас від усіляких злих сил. І це їй удалося — крилатий пес Сімаргл, величний, сильний, видається справжнім посередником між небесним та земним світом.

Серія плакеток Ірини, присвячених Софії Київській, фрагментарно підкреслює риси колишнього величного оздоблення храму, використовуючи залишки різьби із колон, карнизів, які зберігаються в лапідарії Софії.

Художниця працює над серією ікон, плакеток із храмів Києва, Чернігова, Галича, які нагадуватимуть нам про українську різьблену рельєфну ікону на шифері.

Задумів багато, бо нескінченна й шляхетна праця художника на цій ниві.

Ікони з шиферу Ірини Реззатової знаходяться в приватних колекціях Америки, Німеччини, Франції. Багато з них займають місце на покуті в сучасних квартирах, освячені згідно з традицією, створюють благодатний настрій, відволікають від мирської суєти й закликають творити добро.

Віриться, що в новозведених церквах з'являться декоративні шиферні плити з різьбою, традиційні двосторонні іконки... і Бог нарешті прихилиться до нас, пославши щастя-долю, завдяки таким майстрам, як Ірина Реззатова.

● **Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА**

НАЙБІЛЬШ БОЙОВИЙ І НЕПОКІРНИЙ ПОЛКОВНИК

Іван Теодорович БОГУН (Федоренко, Федорович) — постать відома і водночас оточена різноманітними легендами. Біля Новгород-Сіверського, на правому березі Десни, за якихось півкілометра від мосту через річку на шляху до села Комань лежить камінь. На нім — вмурована гранітна плита і тесаний дубовий хрест

заввишки 4 метри. Навколо — залізні стовпці з масивним ланцюгом золотавого кольору. Ця символічна могила постала в липні 1991 року не без участі “Просвіти”. Постала на місці загибелі полковника 27 (17 — за старим стилем) лютого 1664 року, і в давнину тут лежав надгробний камінь із відповідним написом. Таким чином, 340 років тому, після його походу з гетьманом Правобережжя Павлом Тетерею в Лівобережну Україну, після передачі Богуну польським королем Яном II Казимиром командування козацькими полками, цього ватажка по-зрадницьки схоплює польська шляхта і розстрілює (інша версія — рубая на шматки) біля Новгород-Сіверського... Кожного року в річницю смерті Івана Богуну його могила збирає біля себе горстку патріотичної публіки на панахиду “по убієнному”.

Свого часу він був полковником подільським, кальницьким (вінницьким) і паволоцьким, але найбільше його любили вінничани. І було за що — щойноспече-

ний полковник кальницький у 1651 році блискуче захищає Вінницю від польських військ М. Калиновського і С. Лянцкоронського. Після поразки Данила Нечая під Красним (коли поляки порушили перемир'я), війська Речі Посполитої захоплюють Мурафу, Шаргород, Ямпіль і оточують Вінницю. Іван Богун, зібравши козаків, міщан і селян (3 тисячі вояків проти 20 тисяч польських жовнів С. Лянцкоронського), тримає оборону міста. Саме тут він чи не вперше виявляє в такому масштабі здібності першокласного воєнного стратега. Захисники поливають крутосхили водою (за ніч перетворюється на льодяну перешкоду), на Південному Бугі роблять ополонки, притрушуючи їх солом'яною. Невеликий загін із самим Богуну на чолі раптово здійснює відчайдушну атаку на ворога — і блискавичний відступ. Лянцкоронський кидає добірних драгунів, аби оточити зухвальців, але ті проривають лівий фланг кінноти й успішно спрямовують ворога до пастки на річці, де чимало поляків

гине. Третього дня полковник знову кидається в атаку, але двічі ледь не гине: спочатку відбивається від трьох повислих на ньому жовнів, потім потрапляє у власну пастку (кінь і вершник вдало впоралися з нею). І знову — в бій... Із приходом основних сил Хмельницького Богун продовжує наступ на коронне військо, штурмуючи Кам'янець-Подільський (29 квітня — 1 травня 1651 року), оволодіваючи Корцем...

Взагалі Іван Богун брав участь у всіх боях національно-визвольної війни. Його можна було кидати в бій у найнеоптимальнішій ситуації, і він ловив будь-який шанс здобути перемогу. Це знав і використовував Хмельницький, знавши козаки, довіряючи йому булаву наказного гетьмана під Берестечком. Власне, Волинська земля і Берестечко саме завдяки Іванові Богуну мають, врешті, позбавитися трагічного серпанку, адже Богун вгамував бунт в оточеному козацькому таборі й вивів основні сили з оточення...

Пам'ятні і оборона Азова

Олександр СОЛОНЕЦЬ

300 БІЙЦІВ ІВАНА БОГУНА

Природа наділила Івана Богуну винятковою вродою, статуєю, глибиною розуму і таланту-хисту. Як всесвітній унікум, він вражав усіх прихильників і ворогів. Італійський священник Джованні Скарабеллі стверджує, що Іван Богун та італієць Джузеппе Гарібальді — це два найбільші лицарі світу!..

Навіть один із “ворогів” — польський видатний історикознавець, критик І. Ролле писав, що “з 80-ти діячів Хмельниччини Іван Богун найпрекрасніший — поєднані розум, військові здібності, незалежність характеру, не залямував себе жорстокістю, відзначився високою моральністю й вірністю високим ідеалам”. Його знали, любили, шанували, подивлялися, ним захоплювалися. У літературі, в народі про нього казали: характерник, чародій, хитрий, кмітливий, вішун, маг, пророк... Моментально та чітко окреслені складні плани при найскладніших воєнних маневрах, діях, орієнтації, зміні тактик — і то все блискучо, непомилливо, правильно і на найвищому рівні. І хоча ми мало знаємо про Івана Богуну, але відомо, що він походив із дрібної української шляхти, з дитинства мав велику спрагу до знань, до військової справи, успішно навчався в Острозькій Академії, у 17—18 років закохався, мав потяг до пласту, спорту, гарту тіла та душі. Не має точних даних про місце його народження, але знаємо, що це — Вінниччина, Поділля... У 1637—1638 рр. під час козацько-селянського повстання він перервав навчання і, пройшовши короткочасну “муштру” на Запорозькій Січі, взяв участь у тій повстанні.

Іван Богун у час визвольної війни стає для Богдана Хмельницького радником, надійним воїном. У 1649 р., перебуваючи в сотні Чигиринського полку, Іван Богун відзначився вражаючими військовими здібностями, і через рік його було призначено вінницьким (кальницьким) полковником. А потім — знову бої. Бої — і перемоги...

Особливою висотою військового таланту вразив усіх Іван Богун при обороні Вінниці в березні 1651 року. Такі ж воєнні “трюки” маневрувань повторював і під Пилипцями (але вже не з ополонками, а із загостреними чостоколами). Знову переміг. Він ніби гіпнолізував ворога, заманюючи і спрямовуючи його у пастку. Слава про Богуну щораз більше зростала.

У переговорах із Богданом Хмельницьким король польський Ян II Казимир умовляв Богдана Хмельницького, щоб той за будь-яку ціну віддав їм Івана Богуну.

Апогеем слави Івана Богуну стало Берестечко в червні 1651

року. Адже це була битва, якої не знала Європа до XX століття! Всебічно озброєна 200-тисячна армія польського короля Яна II Казимира з благословення своїх духовників рушила на чужі землі. Від Сокала до Берестечка, як мурашва, вкрила наші села. Люди брали коси, сокири, освячували їх в Охлнівській церкві Святого Миколая і йшли на поміч козакам.

Шляхетські війська біля Берестечка зупинилися. Гетьман Богдан Хмельницький підводив, формувал полки та очікував кінноти Іслам-Гірея III, який вимагав від Хмельницького не розпочинати бою до приходу татар. 16 червня орда прибула. 28 червня почався страшний бій. Здригнулася, застогнала земля, потемніло небо. Полк Івана Богуну штурмом заволодів Козинським Замком і зруйнував його, щоб у подальшому замок не став укріпленням для ворога. Ворожа армія пішла в наступ на крило татар — і тут перший убитий мураза впав головою до “своїх” (це в татар дуже поганій знак). Далі вбито брата хана — Амурата, поранено Іслам-Гірея III. 30 червня татари раптово залишають поле битви. Богдан Хмельницький, залишивши наказним гетьманом Джаджалія, разом із полковником Іваном Виговським кинувся за татарами, щоб наздогнати, переконати й повернути на-

зад. Козаки частково відступили, і під орудою Івана Богуну звели укріплення, щоб стримувати наступ. Наказний гетьман Джаджалія посилав своїх послів на переговори до короля польського, але король навіть не прийняв їх. Козаки й селяни вчинили бунт. Наступ ворога беззастанно продовжувався.

Козацький табір з обуренням вимагав, щоб Джаджалія поклав булаву — благами порятунку в Івана Богуну. Під грим гармат, свист стріл, іржання коней, при страшній зливі, де на відстані спис нічого не видно, вкрай затиснені кільцем оточень, кричали, благали Івана Богуну: “Бери булаву! Рятуй війська!” Через два дні після свята Івана Хрестителя, свого Ангела-охоронця, Іван Богун низенько поклонившись, узяв булаву: “Всі на місця, всі вєдїно — гатити три греблі через болота, через річку Пляшівку”. А потім співчутливе, але таке зворушливе: “Браття, хто в Бога вірує, ставайте на прю, на останній бій, щоб хоч якось спинити наступ ворога для порятунку інших, для виведення з облоги військ”. І стали ТРИСТА звитяжців-козаків залізною стіною на острові Гайок. ТРИСТА проти багатотисячної ворожої армії! Творили чудо! Армія Калиновського на якийсь час припинила наступ від небаченого подиву! А вони, пору-

бані шаблями, метались, як “кривавий смерч”, поетапно відступаючи, по одному падаючи, а вже останній козак — Нечай — на озерці вразив ворога надлюдським героїзмом. Ці легендарні ТРИСТА та їхній вождь і улюбленець Іван Богун, який зумів вивести з цього пекла значну частину війська, вразили

світ. Їм посмертно присвоєно звання Георгіївських Кавалерів, вилита таблиця з бронзи, яка по сьогоднішній день знаходиться в Георгіївській залі Кремля...

Іван Богун наздоганяє татар, які, повертаючись, хапали ясир. У Вінниці зупинилися на майдані. Наздогнавши, козаки відбивають ясир. На майдані Богун із групою козаків зупинився, підійшов до плачучих людей, які на руках тримали мертву жінку, у грудях якої залишилася куля. На мить закам'янів, підняв руки, ніби захищаючись від ворога, і зойкнув: “Оксана...” І знову рвонувся з козаками степом. Удаліні квилла якась чайка... Знову бої, перемоги, слава, але це вже ніби за інерцією, з болю і мук. Велику перемогу здобув Іван Богун під час оборони Умані, звівши там фортецю, яку польські воєначальники порівнювали з голландською Бредою, що була зразком військово-інженерної майстерності.

У 1662 році поляки схопили Івана Богуну і кинули в Марієнбурзьку фортецю. У 1663 р. гетьманом Правобережної України стає Павло Тетеря і добивається його звільнення. Але ненадовго. 17 лютого Івана Богуну розстріляли на горі за Новгородом-Сіверським у гайку біля села Комань. І дарма, що впродовж трьох із половиною століть Івана Богуну недооцінювали, принижували різні державні устрої, дарма, що до цього часу йому ніде не створено пам'ятника, дарма, що образ його спотворено в телефільмі “Огнем і мечем”, але Іван Богун вищий від цього всього й від усіх.

ДОСЬЄ

Євгенія ЛЕЩУК родом із хутора Млинець села Квасів, що на Волині. Поетеса, авторка десяти поетичних збірок, багатьох пісень про Івана Богуну. Підготувала і видала альбом “Берестечко — свята дорога” (готові матеріали до такого ж збірника “Вічність Івана Богуну”). Стала лауреаткою міжнародних літературних премій (Італія). Неабиякий успіх мала її збірка “Срібна троянда” з перекладами поезії італійською мовою... Із березня 2002 року — голова зареєстрованого Добровичного громадського фонду “Богун” для спорудження пам'ятника козацькому полковникові. Багато років пані Євгенія працює над історичними джерелами, збираючи й систематизуючи відомості про життя Івана Богуну. У різних музеях вона також відшукує портрети полковника календарики й портретні листівки із власними піснями про Богуну, збираючи таким чином пожертвування на пам'ятник народному героєві. На жаль, ці кошти сьогодні не дозволяють здійснити задум, а важка хвороба пані Євгенії наразі ускладнює її діяльність. Тому зацікавленим читачам повідомляємо, що пожертви на спорудження пам'ятника Іванові Богуну можна вносити на рахунки в АК “Промінвестбанк” України м. Львова (м. Львів, вул. Академіка Гнатюка, 2, МФО 325633): гривні — № 26001301413411/980, долари США — № 26001301413411/840, євро — № 26001301413411/978; ЗКПО Фонду № 26170780. Крім того, пані Євгенія звертається до всіх священників і Церков України, аби щорічно 17 лютого служити панахиду по Іванові Богуну.

Відео козацької слави

Слова і мелодія Євгенії Лещук

Обробка Надії Шиняк

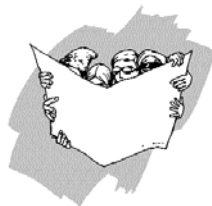

Де точились бої,
Де земля вся в крові,
Де падали до неба пожежі —
Почали там рости
До небес берести
І стоять, мов козацькі вежі.

Там в туманах-імлі,
На священній зсмлі,
Посаджу я барвінок і рожі,
Щоб їм вічно цвісти,
Де стоять берести
Край козацьких могил насторожі.

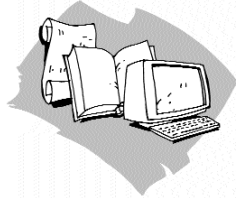
Не питайте у трав,
Не питайте у піль,
Чом голівки схиляли ті квіти.
Зашуміть, берести,
Розкажіть, берести,
Про звитяжність козацьку по світі.

На Волині мойй,
Там, де луки, гаї,
Де Богун йшов у битву криваву,
Там стоять, як хрести,
До небес берести
І шумлять про козацьку славу.

•

•

Світова та українська громадськість у цьому році відзначає 120-річчя з дня народження одного з найвідоміших синів свого народу — професора Київського університету ім. Святого Володимира Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). Він — людина всебічного обдарування, безмежної відданості національній ідеї — усі сили і знання присвятив справі розбудови Української держави. Був у 1917 році членом Ради Міністрів Освіти України. Розуміючи, що за тих конкретно-історичних умов церква має стати ґрунтовною підвалиною життя українського суспільства, активно бореться за відновлення Української Православної Церкви.

У буремні часи Директорії професор І. Огієнко був призначений міністром освіти України, потім — міністром віросповідань.

Після вимушеного полишення України Симоном Петлюрою всю повноту влади було передано Іванові Огієнку, який доклав усіх можливих зусиль, щоб порятувати справу Української держави. Після перемоги більшовицької ідеї в Україні він емігрував на чужину.

Громадсько-політична діяльність Івана Огієнка — багатогранна. У пам'яті народу Митрополит Іларіон лишився як визначний оборонець Православної віри і Церкви, істинний провідник свого народу і борець за його ідеали, Мислитель, філософ і патріот.

З нагоди його ювілею Міністерством освіти України, Київським університетом ім. Тараса Шевченка, Українським гуманітарним ліцеєм Київського університету ім. Тараса Шевченка була організована науково-практична конференція “Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка — митрополита Іларіона”.

Девізом конференції стали слова нашого славетного земляка: “Національна освіта — головна основа нашого світогляду” та “Люди стають великими тільки тоді, коли народ прагне їх мати”.

Своєрідним вступом до великої розмови стала виставка наукових праць Івана Огієнка з архіву Алли Марушкевич — правнучки вченого.

Наших сучасників цікавить широта його наукових, духовних та громадських інтересів, а також важливі завдання розвитку освіти, виховання, яким надавав особливого значення в розвитку української нації. Тому під час конференції і обговорювалися ті найосновніші проблеми, які ставив письменник у педагогіці;

вони не лише обговорювались, а й спрямовувалися в нашу сучасність.

Найосновніші з них — “*Іван Огієнко в освітньому просторі України*” (Галина Сазоненко — директор ліцею, кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України); “*Іван Огієнко і розвиток науки*” (Володимир Євтух, декан факультету соціології і психології КНУ імені Тараса Шевченка, член-кореспондент НАН України); “*Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка*” (Алла Марушкевич, доцент кафедри соціальної роботи й педагогіки КНУ ім. Тараса Шевченка); “*Постать Івана Огієнка в реформуванні вищої педагогічної освіти*” (Наталія

СЛУЖИТИ НАРОДОВІ — ТО СЛУЖИТИ БОГОВІ

Дем'яненко, професор кафедри соціальної роботи і педагогіки КНУ ім. Тараса Шевченка); “*Іван Огієнко й українознавство*” (Петро Кононенко, директор Інституту українознавства Міністерства освіти й науки України, доктор філософських наук, професор).

Науково-практична конференція не лише сприяла актуалізації спадщини І. Огієнка, але й, що найголовніше, підняла цілий ряд суттєвих проблем, які залишаються болючими в Україні на початку ХХІ століття.

Чи мають українці свою культуру, історію? У чому багатство, своєрідність і унікальність нашої культури? Де корені української літературної мови, писемності? Чи маємо ми право на самостійний розвиток української освіти, науки, держави? Яким чином досягнути благополуччя і гармонії в суспільстві? Яка місія людини на цій грішній, але прекрасній землі?

Саме ці питання цікавили Огієнка, їх ставить кожна свідома людина й сьогодні.

Уся діяльність І. Огієнка була покладена на вітвар служіння власному народові заради відродження української нації, на захист і утвердження рідної мови, культури, держави. Сам Іван Огієнко так окреслив своє життєве кредо, якому залишався вірним до кінця: “І перша моя ідеологія, яку подиктувало мені живе життя, була: праця — то ціль нашого життя! І цій ідеології я не зраджував усе своє життя! Дуже рано я пересвідчився, як український народ глибоко вірить у Бога, глибоко шанує Церкву, і повсякчасно пов'язує працю з Богом. І в мене рано зродилася всежиттєва Правда: Служити народові — то служити Богові!.. Працею само віддано в родині, в громаді, в державі, і ма-

тимеш щастя повне!” Чи не ці слова мають стати дороговказом кожному, хто бажає робити благо і прагне добробуту, щастя і миру. Чи не забуваємо ми, що саме праця є тією рушійною силою, що рухає світом, примножує життя суспільства і держави?

Кожен із доповідачів конференції відзначав вагомих науковий слід діяльності Івана Огієнка у різноманітних галузях українознавчих досліджень.

Лариса Паламар, професор кафедри української мови КНУ ім. Тараса Шевченка, ознайомила присутніх із поглядами Івана Огієнка щодо витоків української літературної мови. Питання розвитку й становлення української мови хвилювали Івана Огієнка найбільше, оскільки: “Без добре виробленої рідної мови немає всенародної

КОНФЕРЕНЦІЯ

свідомості, без такої свідомості немає нації, а без свідомої нації — немає державності”. Саме тому питання значення, ролі й місця української мови у наш час є хвилюючими й суттєвими, оскільки несвідома частина наших громадян ще й досі не розуміє провокаційних дискусій на теми двомовності й другої державної мови.

Іван Огієнко, перебуваючи за межами Батьківщини, не забував про вагу і значення збереження і примноження рідної мови. Тому вийшла у світ його дидактична праця “Наука про рідномовні обов'язки”, яка стала своєрідним рідномовним катехізисом, заповітом митрополита Іларіона свідомим нащадкам, надією на воскресіння і зміцнення українського слова у галузі науки, освіти, публіцистики, церкви, громадського й політичного життя.

Досить болісно усвідомлювати, що “найголовніші мовні заповіді свідомого громадянина”, на які наголошував Іван Огієнко, перебуваючи в українській громаді у Вінніпезі, не втратили своєї ваги й актуальності у житті України на тринадцятому році незалежності, бо, на жаль, рідномовна політика у нашій державі не просто повільно і кволо впроваджується у життя, але й гальмується владними й керівними колами.

Не залишився байдужим Іван Огієнко й до питань формування особистості українця, морального вдосконалення людини, ролі вчителя і родинного виховання у плебані підростаючого покоління.

“Здавна українці славилися як гарні педагогі”, — зазначав Іван Огієнко. Українська земля народила й дала світові таких педагогів, як К. Ушинський, Г. Ващенко, ритетом у системі шкільної освіти має бути національний компонент. Саме на цьому наголосив у своїй доповіді Петро Петрович Кононенко. У завдання, які діти виконують на уроках чи вдома, бажано включати матеріали про Україну, її природні багатства та національних героїв, уривки з творів вітчизняних авторів. Поряд із самосвідомістю та духовністю в учнів має формуватися й національна свідомість.

В Українському гуманітарному ліцеї, на базі якого проводилася конференція, панувала атмосфера затишку й ширості. Академічні доповіді делегатів (серед яких — представники Київського Національного університету імені Тараса Шевченка — декан факультету соціології та психології В. Б. Євтух, професор Л. М. Паламар, студентка Ольга Ягупова, учениця УГЛ Поліна Юбенко, а також — заступник державного секретаря Г. А. Науменко, ректор Українсько-

В. Сухомлинський, С. Русова. Професор І. Огієнко усвідомлював виключно вагоме значення учителя як основної фігури в школі, організатора і керівника навчального процесу. Вчений мав досвід педагогічної роботи, й тому вважав, що виховання, навчання й підготовка до майбутнього життя національно свідомих громадян залежить від рівня освіченості та педагогічної майстерності вчителя. Митрополит Іларіон наголошував, що “тільки в рідномовному оточенні людина розвивається повно і стає повновартісною”.

За короткий період діяльності УНР І. Огієнко зумів написати і видати близько тридцяти підручників, посібників, словників, таблиць для вивчення всіма категоріями населення української мови.

Саме на долю Огієнка, як міністра освіти уряду Директорії УНР, випало щастя остаточно завершити роботу з унормування українського правопису, а найголовніше — прийняття Закону про державну українську мову.

З ініціативи і за сприяння Митрополита Іларіона побачили світ підручники “Рідне писання” (1918 р.), “Українська граматики” (1921 р.), “Бог і світ. Читанка для молоді недільних та українських шкіл та для родин” (1964 р.).

Все своє складне життя, опинившись у вимушеній еміграції, незважаючи на замовчування його праць і таланту, Іван Огієнко залишався вірним сином України, щиро відданим патріотом свого народу, високодуховною особистістю, людиною, що завжди керувалася християнськими ідеалами і національними святинями, яким жертвовно і віддано служила до останку свого життя.

Приємно, що серед українських кіл є люди, які дбають про повернення спадщини Івана Огієнка в Україну, створено фонд імені його імені у м. Києві (А. Фігус-Ралько, М. Тимошок).

Хотілося б висловити подяку Аллі Марушкевич — кандидату педагогічних наук, правнучці Івана Огієнка — за ініціативу вшанування славетного Українця, а також Галині Сазоненко — директору Українського гуманітарного ліцею, кандидатів педагогічних наук, яка гостинно приймала учасників конференції.

Ім'я Івана Огієнка повертається на Батьківщину, набувають ваги й нового звучання його ідеї та погляди, ширшає коло прихильників і дослідників наукової спадщини, а мрії митрополита Іларіона хоча й поволи, та все ж поступово стають реальними.

Прийми, земляче, наш низький уклін

За копійку і титанічну працю,

За те, що крізь роки, крізь океан

Ти завше дбав про майбуття своєї нації

За те, що вірив, мріяв і моливсь

За день воскреслий нашої країни,

Бо в стомлених, задумливих очах

Світлють завше зорі Батьківщини.

О. ГРИЩЕНКО,
І. ГОЛОВАЙ,

викладачі Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

СТУДІЇ

Зараз, коли Україна наближається до “підліткового віку”, все більшого розмаху набуває популяризація всього українського. Кажуть, що майбутнє народжується з минулого і сучасного, а батьками його є не народ, а все ж таки впливові особистості. Якщо заглибитися в історію, то можна переконатися, що минуле нашої держави скеровували такі люди, як Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, Петро Могила, Михайло Грушевський, Іван Огієнко...

Мабуть, важко відшукати в цьому світі людину, яка б уміло поєднала в собі хист ученого, громадського, церковного та культурного діяча. Іван Огієнко був саме таким. У своєму житті він зумів бути водночас мовознавцем, перекладачем, літературознавцем, редактором, поетом, видавцем, ректором, міністром, православним митрополитом, істориком української церкви. І навіть важко визначити, в якій із названих сфер

СИЛА НАЦІЇ — В СИЛІ ЇЇ КУЛЬТУРИ

діяльності І. Огієнко залишив найпомітніший слід. Але одне можна сказати беззаперечно: він чесно і сповна служив українській справі, до останніх днів свого довгого та важкого життя не полишав подвижницької діяльності на ниві відродження нації, в захисті, а згодом — в утвердженні та розвитку рідної мови й культури в цілому. Його творчу й наукову спадщину становлять близько 2000 праць із різних галузей знань. Серед них — “Історія української культури”, “Український стилістичний словник”, “Історія українського друкарства”, двотомник “Українська церква”, “Історія української літературної мови”, “Дохристиянські вірування українського народу” тощо. До речі, крім власних творів, Іван Огієнко залишив Україні багатющий скарб: наукові та богословські праці, рукописи, особистий архів, де зібрано величезний матеріал з історії української церкви, культури, еміграції. У його

колекції — 60 стародруків XVI—XVII ст. (переважно українських, австрійських), Біблія 1581 року, рукописи XVI—XVII ст., церковні книги, оригінальні ікони та декорації XVIII століття.

Як тільки не величали професора Івана Огієнка захоплені його надприродною працьовитістю учасники Всеукраїнської конференції, що була присвячена 120-річчю з його Дня народження: “людина праці та обов'язку”, “невтомний працівник українського Ренесансу”, “ініціатор розвитку рідної культури”, “будівничий української автокефальної церкви”... Вразив проблемно-тематичний спектр дослідницьких інтересів, що піднімалися на обговорення. Серед них: вклад Огієнка в лінгвістику й українознавство, у вивчення християнських вірувань, науку, літературу, але найбільша увага приділялася педагогічній спадщині та родинному вихованню. Учений вважав, що пріо-

ритетом у системі шкільної освіти має бути національний компонент. Саме на цьому наголосив у своїй доповіді Петро Петрович Кононенко. У завдання, які діти виконують на уроках чи вдома, бажано включати матеріали про Україну, її природні багатства та національних героїв, уривки з творів вітчизняних авторів. Поряд із самосвідомістю та духовністю в учнів має формуватися й національна свідомість.

В Українському гуманітарному ліцеї, на базі якого проводилася конференція, панувала атмосфера затишку й ширості. Академічні доповіді делегатів (серед яких — представники Київського Національного університету імені Тараса Шевченка — декан факультету соціології та психології В. Б. Євтух, професор Л. М. Паламар, студентка Ольга Ягупова, учениця УГЛ Поліна Юбенко, а також — заступник державного секретаря Г. А. Науменко, ректор Українсько-

го університету в Москві В. С. Кітця та інші) супроводжувалися творчими номерами учнів, батьків та педагогів ліцею.

Маємо надію, що конференція, присвячена видатній постаті Івана Огієнка, надовго запам'ятається її учасникам та глядачам. А тим, хто там не побував, ми пропонуємо основні національні заповіді, що ними вчений користувався усе життя: “мова — то серце народу, гине мова — гине й народ”; “хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій народ”; “народ, що не створив собі соборної літератури, не може зватися свідомою нацією”; “стан літературної мови — то ступінь культурного розвитку народу”.

Світлана КОБЯКОВА,
Дарина ПІОТРОВСЬКА,
учениці Українського гуманітарного ліцею Київського Національного університету імені Тараса Шевченка

ЛЮДИ, БУДЬТЕ ПИЛЬНІ!

І ЗНОВУ — ІМПЕРСЬКИЙ ВИШКІР ФАШИЗМУ

*До уваги начальників телеканалу "1+1",
СДПУ(о) і влади загалом. Публічно (тобто, як*

Малюнок В. Ширяєва

МОВА ВЛАДИ

"КРУГЛИЙ СТІЛ"

ЮВІЛЕЙ УКРАЇНСЬКОГО КРИМУ

НА ПЕРЕХРЕСТІ ДОЛЬ

НАДЗВИЧАЙНА СИТУАЦІЯ

«Я ДУЖЕ-ДУЖЕ ВАС ЛЮБЛЮ!»

Наталя писала ці слова у кожному листі чи листівці, що надсилала зі Словенії в Кіровоград. Очевидно, батьки були для неї найріднішими і найдорожчими людьми. «Я дуже-дуже вас люблю!..» — кілька разів повторила

вона, востаннє телефонуючи в Кіровоград перед своєю такою несподіваною і вражаючою раптовістю й нелогічністю смертю.

У ці дні в Маріборській опері відбудеться поминальна імпреза, на яку збереться багато людей, бо в цьому невеликому містечку дуже любили й люблять приму своєї опери, талановиту співачку, що стала гордістю Словенії, яку знали й шанували любителі музики мало не всієї Європи, — Наталю Біорро, українку Наталю Кравцову, що рік тому пішла із життя на злеті свого таланту й творчості.

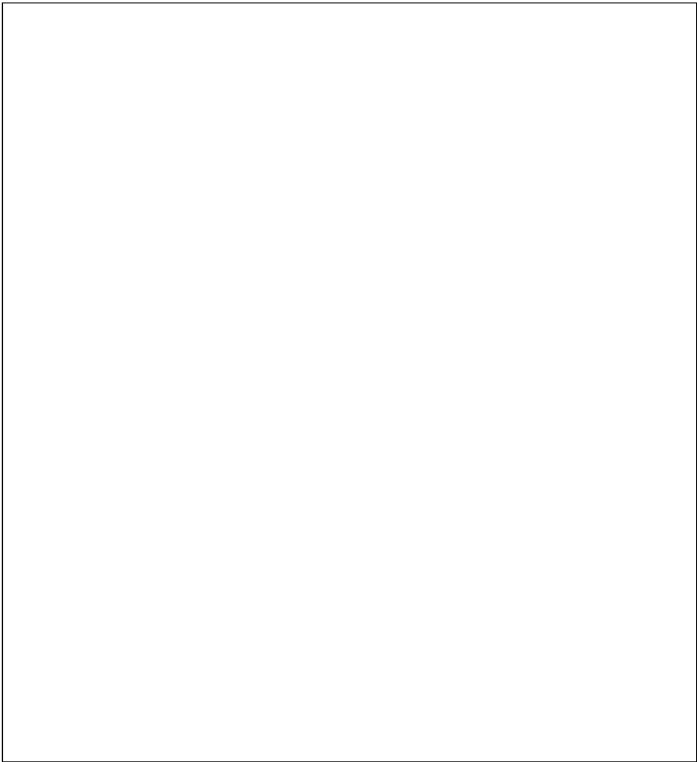
НАС ЧИТАЮТЬ У КІРОВОГРАДІ

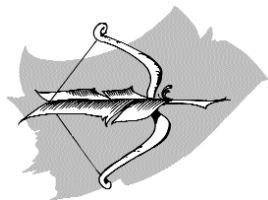

ТРАДИЦІЇ

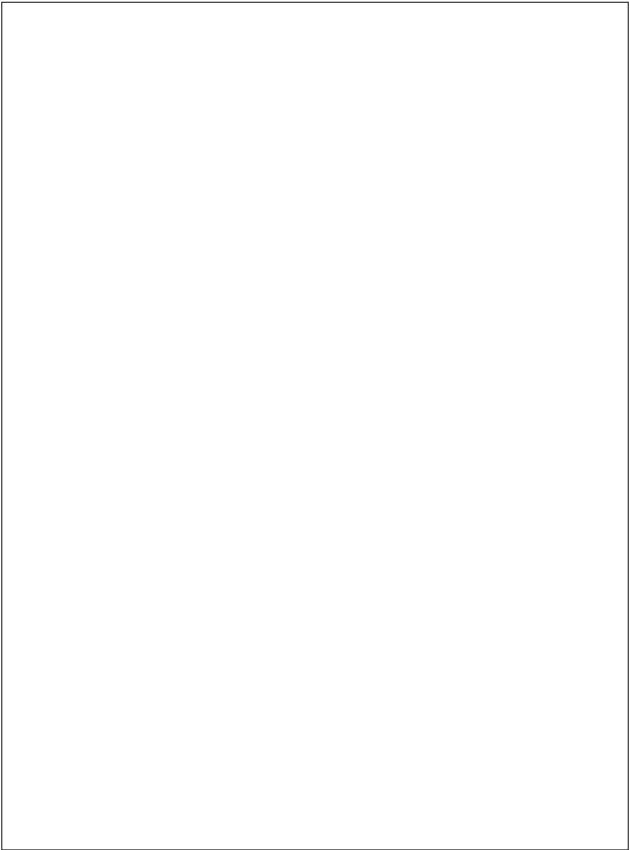
ПОЕТИЧНИЙ АВТОГРАФ

ВІЩЕ СЛОВО
КОЛЯДКИ

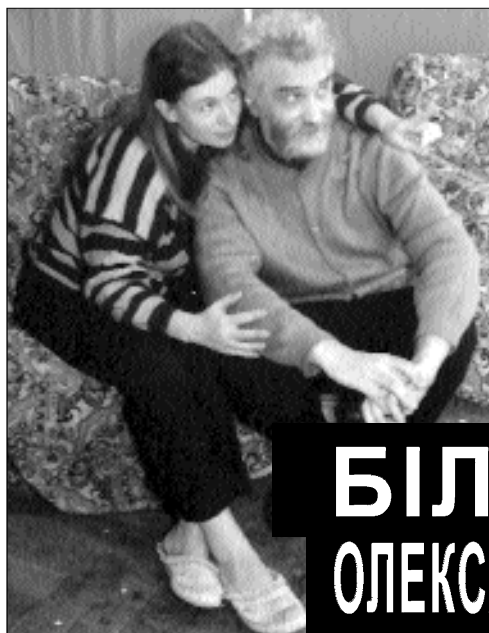

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ
МІНІСТРОВІ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
п. ЮРІЮ БОГУЦЬКОМУ

ПОВЕРНУТИ ІГОРЯ ЛІХОВОГО!

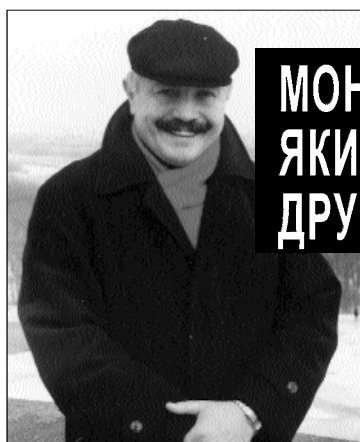
ЩАСЛИВА СІМ'Я

БІЛИЙ АНГЕЛ ОЛЕКСАНДРА КОСТЕЦЬКОГО

ЛАСТІВКА З ПЕРЕБИТИМ КРИЛОМ

...Вона лягає в холодне ліжко, притискає до обличчя плюшевого ведмедика і тихенького плаче, проклинаючи свою гірку долю. Так склалося в житті Ксенії, що чоловіки, яких вона кохала, або пішли в інший світ, або зрадили її...

ЗНАЙОМСТВО

ЗНАЙОМСТВО

МОНОЛОГ ЧОЛОВІКА. ЯКИЙ ШУКАЄ СВОЮ ДРУГУ ПОЛОВИНУ

ГАЛЯ, ЯКА ГОДУЄ КИЇВ

За зміну її ніжні руки виймають із печі майже 17 тонн гарячого хліба, потім ці смачні хлібини потрапляють на столи киян. А коли після роботи, втомлена, вона повертається в порожню квартиру, їй так хочеться, аби міцні чоловічі руки ніжно обняли її, аби коханий прошепотів: "Я так скучив за тобою, мила!"

ЗНАЙОМСТВО

Сторінку підготував
Олег ГУМЕНЮК

Не та жінка красива, яка гарна, а та, яка серцю мила.

— *Пані Галино, то що ж таке продюсер?*

— За нашими термінами, продюсер — це організатор виробництва, а в країнах Європи, Америки, де інститут продюсерства існує багато років, продюсер — творча людина, яка може знайти цікавий сценарій і під нього зібрати групу: запросити певного режисера, оператора, художника, навіть сформувати акторський склад. Ця людина повинна розуміти, що таке сценарій, що таке творчий процес у кіновиробництві, що таке кіно. Вона може знайти кошти на фільм або вкласти свої. У нас, на жаль, ця система лише розкручується, і коли вона чітко запрацює в Україні, — ще невідомо. Тому себе я б не називала продюсером у такому розумінні, як це існує в цілому світі, коли державне кіновиробництво почало руйнуватися, ми вирішили організувати студію “ВІАТЕЛ”, — тоді довелось займатися організацією.

— *Ви паралельно працювали і вчилися продюсерству, а що вчили найбільше?*

— Ми вчимося разом новим життям нашої країни — з’явилися нові економічні умови, нові стосунки між людьми, студіями, фірмами, замовниками і виконавцями. З’являється нове законодавство. Колись “Укртелефільм” працював за директивами, розробленими на цілий СРСР. Кожна студія мала свій замкнений цикл, починаючи від написання сценарію, від виробничого відділу і до проявлення плівки, до виходу фільму на глядача. Тепер до виробництва кожного фільму треба підходити з іншими схемами, розробляти їх для кожного фільму заново. Для нас кожна робота нашої студії — це, від початку до кінця, експеримент, все заново — від початку до кінця. І швидко на цьому вчилися. Скажімо, коли ми почали знімати такі проекти як Михайлівський Золотоверхий та Успенський собор, то до кінця не уявляли, який буде результат. Творча ідея йшла від нашої студії, а підтримка й фінансування — від замовника, Київської Держадміністрації. Тут і виникали ускладнення, труднощі, бо часом творчо нам, може, хотілося зробити трішки по-іншому, але ми розуміли, що повинні звітувати перед замовником і зробити такий фільм, який задовольнить і його умови. Треба було встигнути зафіксувати всі історичні моменти під час відбудови. Ми знали, що Михайлівський собор буде відбудовуватися довго, уявляли собі, що це буде надзвичайний проект, — було цікаво зафіксувати його з самого початку і до кінця. Ми звернулися з пропозицією і нас підтримали. У цілому світі існує така практика — фіксувати створення великих проектів, і не лише в будівництві, а й у інших галузях.

— *Наприклад?*

— 1996-го року я була запрошена, як журналістка, на фестиваль музичних фільмів “Злата Прага”, де подивилася документаль-

ний фільм про те, як знімався відомий ігровий фільм “Фарінеллі”. Сам фільм я побачила пізніше, але документальний вразив мене набагато більше. Наприклад, той факт, що для фільму голос Фарінеллі (якого, звісно, ніхто ніколи не чув — це відома Італійська школа кастратів XVIII століття) синтезували з двох голосів — польської співачки й американського співака, котрих вибрали після прослуховувань у цілому світі. Обидва співаки виконали одну й ту ж партію, тоді ці два голоси з’єднали на комп’ютері. Був цілий епізод про те, як цей синтезований голос “одягав” на себе актор, що виконував роль Фарінеллі. Унікальна робота перед зйомками цього фільму була зафіксована

пересічного) в майбутньому буде цікаво. Мені, як продюсеру, доводилося сидіти на цих нарадах поруч із будівельниками і, слухаючи, з усієї “руди-породи”, відбрати найцікавіші моменти. Наприклад, коли починають закладати першу кладку, або піднімають хреста на баню. Художники, що малювали ескізи ікон, працювали в Митрополичому корпусі Софійського заповідника. Вони не з’явилися на будівельному майданчику, і якби я не ходила й не дізнавалася, де вони працюють, ми б нічого не зняли. Ось чому в продюсера творчий погляд і організаторський повинні сходитися в одну точку. Якщо не знати, що таке фільм, і взагалі — аудіовізуальний продукт, дуже

НЕ БОЯТИСЬ ХОЛОДНОЇ РІЧКИ

Якщо ви цікавитесь:

- що роблять продюсери?
- чи існують фільми про фільми?
- як фіксують робочі моменти великих проектів?
- хто такий редактор фільму?
- як виникають творчі задуми документальних стрічок? — тоді ця зустріч для вас. У нас у гостях —

Галина Іванівна КРИВОРЧУК.

Народилася в Києві. 1980 року закінчила театрознавчий факультет КДІТМ імені І. К. Карпенка-Карого. З 1973 року працювала на студії “Укртелефільм”, де була редактором більше ніж сорока фільмів, серед яких — “Пастка” О. Бійми, “Буйна” В. Василенка, “Далі польоту стріли” В. Вітра. З 1994 року — директор та продюсер фільмів студії “ВІАТЕЛ”. Автор і співавтор літературних сценаріїв понад десятка документальних фільмів — “Круг”, “Глас”, “Відродження. Національна філармонія”, “Успенський собор”, “Михайлівський Золотоверхий” (режисер Василь Вітер) та ін.

на плівку як документальний проект. Тому — я повертаюся до Михайлівського собору — коли ми переконували замовника, що треба зняти такий фільм, один із аргументів був, що такі речі неможливо залишити поза історією, поза людьми, які в майбутньому прийдуть у цей собор, — унікальну технологію розписів, мозаїки, процесів, за якими просто цікаво спостерігати. А ще хотілося цю фіксацію зробити емоційною, щоб вона була не просто хронікою, яку сприймаєш як документ.

— *Які складності були у Вас як у продюсера?*

— Кожного тижня протягом років відбудови йшли засідання будівельників, які вирішували свої проектні-художні питання. Ми повинні були фіксувати все, але роками день у день знімати — пішли б просто кілометри плівки і колосальні кошти. Можна було потонути в матеріалі. Отже, необхідно було прогнозувати для зйомок саме те, що для глядача (як фахового, так і

важко відібрати й спрогнозувати, що можна буде цікавого зняти. Драматургію готового фільму диктували хронологічні події, але епізоди, які повинні були складати хребет, треба було знімати ескізи ікон, працювали в Митрополичому корпусі Софійського заповідника. Вони не з’явилися на будівельному майданчику, і якби я не ходила й не дізнавалася, де вони працюють, ми б нічого не зняли. Ось чому в продюсера творчий погляд і організаторський повинні сходитися в одну точку. Якщо не знати, що таке фільм, і взагалі — аудіовізуальний продукт, дуже

— *А які події Вам удалося “впіймати” на цих засіданнях?*

— Наприклад, золоту смальту для собору, яку спочатку думали закуповувати десь в Італії, зробили в Києві протягом місяця. Для цього спеціально запустили окрему лінію на заводі, розробили технологію. Це ж унікально — обов’язково

треба знімати! З художником, який розробляв ескізи мозаїк, ми познайомилися давно, ще коли всі роботи були в проектах. Уже тоді з ним домовилися: “Коли ви будете ставити перший камінець у цей собор, будь ласка, подзвоніть нам”. Ми знайшли взаєморозуміння з людьми, які відтворювали Михайлівський собор, — із будівельниками, художниками, архітекторами. Вони знали, що ми працюємо пліч-о-пліч, що ми спостерегаємо, знали, для чого все це робиться, і самі сповіщали нас про щось цікаве. Щоденна рутинна робота не фіксувалася, але певні унікальні моменти хотілося зняти.

Траплялися прикраси: коли я знала, що на дзвіницю повинні підняти маленьку баню, а ми не встигли організувати зйомку, — під’їжджаємо на машині, і бачимо, як вона вже зависла згори на крані... Хоча матеріалу вийшло так багато, що вистачило на один повнометражний фільм і ще є хвилин із п’ятдесят додат-

1973 р. Телевізійний спектакль “Касандра”

кових епізодів, які не ввійшли у фільм, але мають історичну і творчу цінність. Цього не можна втрачати — ми монтували їх окремо й записали як бонус до фільму на DVD.

— *Ви маєте величезний досвід роботи редактором у кіно...*

— Я дуже пишаюся, що працювала в багатьох цікавих фільмах, наприклад, “Пастка” Олега Бійми, “Далі польоту стріли” Василя Вітра. Для останньої роботи саме я, як редактор, знайшла автора сценарію — Аллу Тютюнник, її повість була надрукована в журналі “Київ”. Ми з Василем Вітром дуже хотіли, щоб ця повість була екранізована, але одразу не склалося. Проте з Аллою познайомилися і зробили документальний фільм “Підземні води”, а потім уже — “Далі польоту стріли” — фільми, суголосні за темою.

Зараз, на превеликий жаль, професія редактора у нас практично вмерла. Скажу по секрету, редакторів у кіно режисери завжди недолюблювали. А це абсолютно необхідна фігура, яка, фактично, пильнує весь фільм від початку до кінця. Перше, редактор від написання сценарію й до виходу фільму, і роботу з акторами під час тонування — слідкує за мовою, наголосами. По-друге, редактор — це порада. Якщо режисер довіряє редакторіві, з яким працює, то для редактора це — людина, яка завжди може свіжим оком подивитися збоку на все і підказати те, чого він може й не побачити, якщо сильно “закопався” у матеріалі.

— *А у Вас траплялися такі моменти?*

— Так. Є один епізод із

мого редакторського досвіду, яким я пишаюся. Я була редактором фільму “Буйна”, за листами Катерини Білокур, — режисер Віктор Василенко. Головну жіночу роль грала Раїса Недашківська. Відомо, що Катерину Білокур надзвичайно цькували, і в селі вважали несповна розуму за її малювання. Коли батьки у черговий раз заборонили їй малювати, вона сказала: “Якщо не буду малювати — я втоплюся”. Була пізня осінь, вона втекла з дому і пішла топиться. Її побачив молодший брат, покликав батька. Катерину витягли з річки, і тільки тоді батьки зрозуміли, що пристрасть, дану від Бога, неможливо переламати. Після цього її перестали цькувати, наче змирилися з тим, що в цьому — її життя. Цей епізод, як не дивно, випав зі сценарію, хоча, як на мене, — це був переломний момент са-

мої, і для всіх, хто побачив, не зняв цієї фільм уже був змонтований, редакторіві,

страшними зусиллями вдалося переконати режисера (котрий відмовлявся), щоб він цей епізод зняв. Тоді вже була осінь, жовтень, холодно, і Раїса Недашківська в тонкому одязі увійшла в холодну річку. Велика заслуга, Раїси Степанівни, що вона погодилася на це. У такий страшний холод небезпечно знімати актрису, режисер хотів сам лізти у воду, просто одягнути перуку й костюм, але Недашківська сказала: “Ні, я буду зніматися сама, для мене це важливо”. Епізод був відзнятий. Він виявився одним із найкращих. Віктор Василенко поставився до мене дуже серйозно і з вдячністю. Це один із рідкісних випадків у моєму редакторському житті, — коли режисер підійшов і сказав: “Я справді вдячний тобі, як редакторіві! Цей епізод обов’язково треба було зняти”.

— *А до яких фільмів Ви писали сценарії?*

— Лише до документальних. Намагалася писати сценарії, пов’язані з цікавими народними майстрами. Вишукувала їх скрізь. А до фільму “Глас” я спочатку придумала героя — майстра, що робить трембіти. Мені хотілося, щоб був знятий фільм про цей інструмент, а потім я довго шукала такого майстра, їздила кілька разів по різних селах у Карпати. Аж тільки з третього разу мені вдалося знайти такого чоловіка, познайомитися, і тоді вже я написала сценарій.

— *Зараз у театральному інституті навчають продюсерів. Що б Ви їм порадили з Вашого досвіду, — яких уникати помилок?*

— Продюсер обов’язково повинен бути творчою людиною: бути обізнаним у культурі, в історії мистецтв, знати від початку до кінця технологію виробництва фільму. А помилки все одно треба зробити власні.

Розпитувала
Нонна-Анна СТЕФАНОВА

Стрічку наснажує сквородинівський тонус пошуку істини. На екрані розгортається сучасність, точніше — досвід осмислення цієї сучасності в її ключових постатях і подіях. Досить суб'єктивний досвід. Проте сумніваюся, що в намагаючись триматися “об'єктивної” точки зору, світ поставатиме автентичнішим... Автори проекту назвали його поетично-документальним дослідженням. Фільм, про який ідеться, складається, власне, із дев'яти майже самотійних фільмів, кожен — по двадцять п'ять хвилин. Персона, які опиняються в кадрі, говорять про складні й глибокі речі: віра, надія, традиція, творчість, вибір... розмірковують про перемоги й поразки, втрачені можливості й нереалізований потенціал українців... У той же час уся картина досить динамічна, з виразним ритмічним малюнком...

Розмова із паном Станіславом була для мене ніби продовженням тих внутрішніх діалогів із людьми, які промовляли з екрана. Щоби зберегти цю делікатну матерію взаємності, я намагався уникнути першого лобового запитання до автора фільму, і просто ввімкнув мікрофон, коли відчув, що атмосфера стає суголосною моїм запитам.

— ...Люди з певним життєвим досвідом чомусь, передусім, фактують на зорових речах, аналізують, як фільм “зроблено”, і відчувають, про що говорять персонажі фільму. А для мене був менш важливим зміст. Ми зібрали в проєкті людей не випадкових і не випадково... І коли ми обговорення фільму починаємо із суто візуальних речей, — мені шкода. Не так важливо — погодяться зі мною глядачі чи ні. Але хочеться, щоб вони висловлювалися, щоб фільм штовхав їх до прийняття рішень, зрештою.

Наша програма про вибір... Часи змінилися, і нині маємо те, про що раніше лише мріяли. Як ми цим користуємося? Куди ми йдемо, що ми будемо, хто ми є?! Ми говоримо, що прагнемо ввійти у світову цивілізацію. Але що ми реально пропонуємо світові?! Зрозумійте, у нас є що пропонувати. Але питання: хто це може належно робити?..

— *Так, коли ми самі не усвідомлюємо, чим володіємо, як ми можемо це пропонувати? Адже перш ніж робити це, необхідно адаптувати свій набуток до сучасного світосприйняття, зрештою — до викликів історії...*

— Ми ж довгий час не знали власної історії. Впродовж останніх десяти — тринадцяти років ми відкриваємо величезні її пласти, “з чистого аркуша” усвідомлюємо постаті, про які раніше й не чули, події, що про них мали туманне уявлення... Історія — це вибір. Ми зібрали людей, які свій вибір зробили і роблять. Не колись — одного разу і на все життя. Ні! Вибір — то все, що відбулося, відбувається і мусить відбуватися. Як каже в одному із фільмів Мирослав Маринович: “Якщо ти не встиг зробити вибір у минулому, якщо ти не знаєш, який вибір зробити, але хочеш — не хвилюйся, у тебе є ще шанс”. Коли не знаєш який — зроби моральний. Це немало. В сучасному світі, де дуже гостро стоять питання добра і зла, важливо зробити свій вибір стосовно того, що відбувається довкола.

І ті люди, яких Ви бачили у проєкті, які зробили вибір, — вони власним досвідом розчищають простір, в якому ми всі живемо. На переглядах фільму я спостері-

гаю, як молодь цікавиться цими проблемами. Це, справді, — надія на те, що є майбутнє у цієї країни. Ми мали і маємо цілі покоління обдурених людей, які свято вірили в ідею, нав'язувану їм упродовж десятиліть, — і тепер вони ошукані, зневірені. Трагічна ситуація, бо ці люди не хочуть вірити, що зміни на краще — можливі. Вони стомилися вірити — і це їхня принципова позиція. Молодь же інша... вона бажає перемін... хоче навчатися, відкривати себе і світ. І справді запропонувати йому щось позитивне.

— *Вам доводиться стикатися з ситуаціями, в яких людина намагається позбутися тягара відповідальності, — з тим, що Еріх Фром назвав “втечею від свободи”?*

— Так. У наше суспільство прийшла демократія, та я не впевнений, що дуже багато людей цьому зраділи. Коли такі зміни відбуваються, необхідно співвіднести себе з тим процесом. А що то значить — зробити моральний вибір, коли сьогодні ці поняття

віра, й демократія безсилі? Як Ви бачите цю ситуацію?

— Є речі, які ми нині починаємо вчити спочатку... Я не знаю... Звернувся знову до прикладу Мирослава Мариновича. Його було засуджено на десять років таборів. Ще молоді людиною (йому було тоді двадцять п'ять) він брав участь у роботі Гельсінської групи. Група повністю була заарештована, знищена. У фільмі пан Мирослав розповідає, як кагебіст звернувся до нього: “Розумієте, якщо Ви не з нами — Ви проти нас...” І Маринович далі каже: “Може, тому, що я був молодий і не сповна розуму, я зробив свій вибір і відповів: ну, то я проти вас”. Потім в обставинах табірної життя він на практиці почав розуміти такі речі — як то любити ворогів своїх. Поруч були люди, яких він поважав, і він бачив різне ставлення до оточення. Одні ненавиділи прислужників режиму, озброєних автоматами. Інші ж розмовляли з ними, намагалися побачити в них людський образ.

СТАНІСЛАВ СУКНЕНКО: «ІСТОРІЯ — ЦЕ ВИБІР»

Я так і розминувся би з авторами проєкту, коли б не випадок. Справді, за тими ніби випадковостями часто тягнуться тонкі, мов павутиння, тендітні, але доленосні зв'язки, що з них і снується тканина життя. Так у мене трапилося із фільмом Станіслава Сукненка і Зінаїди Фурманової “...і буде нова земля”. Як зазвичай трапляється з українським культурним продуктом — майже жодного резонансу в інформаційному просторі...

абсолютно знівельовані.

Ми робили наш фільм як роздум про те, на якій основі, на яких принципах можна побудувати демократичне суспільство. І виявляється — нам не треба відкривати америк, адже людство тисячоліттями знало, що тією основою є віра. Десять заповідей — тоді й сьогодні — вони діють. Якщо ти не знаєш нічого іншого — постався до цього без іронії. Можливо, сьогодні слід задуматися, що нам у тих старих книжках пропонували. Чому б не погодитися не знищувати все навколо себе й не зводити ту вежу на крові?

— *У Вас щойно прозвучали два ключові для сучасного українського соціуму поняття: демократія і віра. Я дозволю собі декілька провокативних запитань. Десять заповідей... Мойсей дав колись їх своєму народу, визволяючи його з рабства. І через певний час ці люди, виховані на мудрих заповідях, при зустрічі із іншим духовним лідером вигукнули: “Розпни його”, — й зробили вибір на користь розбійника (хай навіть “благородного”), але відітовхнули людину, яка сказала: “Возлюби ближнього”. Демократія... Прийнято вважати її колискою Давню Грецію. Громадяни афінського полісу в пору його розквіту прирекли на смертну кару Сократа. Це була цілком демократична процедура... Що ж — бувають ситуації, коли і*

Між ув'язненими виникали суперечки на кшталт: “Що ти собі дозволяєш? Що про тебе подумають?”

І пан Мирослав оповідає, як одна людина спитала у нього: “А тобі не важить, що ти сам про себе думаєш?” Людина створена за образом Божим. І навіть коли цей образ не такий, яким ми його хочемо бачити, коли він, мов пожмаканий папір, — його треба розчистити, розправити. Зробити це не ненавистю, не кров'ю, не жертвами. Маринович зробив свій вибір, але то був непростий крок.

Так, — ті розп'яли, ті — прирекли. Але ж не тому, що закони, якими вони користувалися, були на крові. Люди трактують усе, як їм того хочеться. Річ у тім, що ніякий закон — десять, дванадцять, п'ятнадцять заповідей чи пунктів — не буде діяти, якщо кожен із нас не усвідомить, хто він є і заради чого цей закон для нього існує. Жоден закон не буди діяти... Поки людина не відкриє його сама в собі...

Ми говоримо про це у фільмі. Усі наші герої — то люди віруючі. Не у вузькому конфесійному розумінні. Цей фільм не про релігію, і люди, які з'являються на екрані, не говорять, у якій вони церкві, — мова про те, що вони реально роблять: Ніна Матвієнко, Мирослав Маринович, Сергій

Кримський — кожен у свій спосіб ведуть мову про те, як віра здатна впливати на нас внутрішньо і розчищає отой простір навколо.

Про те, що ми не знаємо, хто ми є, і вважаємо, що людина тут — це маленький гвинтик, від якого нічого не залежить... Ми через це вже проходили. Наше покоління у вісімдесяті роки знало, що ця система, цей тоталітаризм ніколи не зміниться. Це неможливо було уявити. Але пройшло десять, двадцять років — все змінилося. Той колосс гепнув і розсипався, і тепер важливо, як ми з того виходимо і з чим. Є багато різних думок і сподівань, що їх мені хотілося втілити в нашому першому проєкті. “Будуючи дух” — таким чином ми його означили для себе — це лише перша спроба підходу до теми. Адже, коли починаєш це робити, думаєш, що це хвилює всіх, усі тебе розуміють. Але згодом приходить усвідомлення, що це не так.

Я не впевнений, що мій проєкт усім “відкриє” очі на ті нап-

даного. Я багато мандрував і бачив чудові місця і міста, проте лише у Києві я — вдома.

Це рішення моє і водночас не моє... Кожен із нас хоче зрозуміти, для чого він тут, на цій землі. Можливо, саме таким чином, через фільм, я намагаюся визначитися з цим.

— *А як Ви виходили на тих людей, на спілкуванні з якими побудовано фільм?*

— Знову ж такі — це той випадок, коли ти хочеш щось зробити, і відчуваєш, що то не лише твоє бажання, але й певне благословіння... Мені запропонували ідею зробити щось, а що саме і як — то вже залишалось за мною.

Наприклад, дуже хотілося запросити у фільм Ролана Сергієнка. Час минав, і я розумів, що в мене такий маленький бюджет, що мені навіть зайвий раз не випадає телефонувати до Москви. І от одного дня ми знімали у Братській церкві Києво-Могилянської академії виконання давніх духовних співів (ірмосів) у виконанні акторів Львівського театру ім. Леся Курбаса. І я раптом побачив серед аудиторії Ролана Петровича. Наступного дня ми вже зні-

перегляд його фільму “Від себе” у кіноклубі Академії.

Ще раніше я переглядав журнал “Time”, і мене вразило похорону молодих людей — що це могло мати зв'язок із Роланом Сергієнком, я тоді не знав, але відчув, що це має стосунок до задуманого мною фільму. Я не міг позбутися того образу: процесія з молодих людей, і вони несуть фотографії хлопця і дівчини, які загинули в ході операції зі звільнення заручників у Московському театральному центрі на Дубровці. Пізніше Ролан Петрович розповів про трагедію, яка сталася в його родині. Тоді, на Дубровці, в нього загинув онук, і фото цієї дитини я й бачив свого часу в американському часописі. Цей болісний епізод став основою однієї з серій фільму.

— *Зустрічаючись у процесі зйомок фільму з такими неординарними особистостями, як Ніна Матвієнко, Мирослав Маринович, Сергій Кримський, — наскільки я зрозумів — Ви шукали не лише цікавий матеріал для проєкту, але й дуже особистих відповідей для себе?..*

Коли я зустрічався з цими людьми, я не думав про фільм, чесно кажучи. Головне — атмосфера спілкування, і це відзначали самі учасники проєкту. То все дуже світлі особистості, й у мене після цих зустрічей, необхідних для створення фільму, залишилося враження, що ми спілкувалися як одностудії. Я не кажу, що ці люди мене в чомусь переконали чи утвердили в тих думках, з якими я приїхав в Україну. Але амплітуда наших думок співпадала. Мабуть, саме тому всі вони погодилися взяти участь у проєкті. Адже були ті, хто не погодився, — хтось хотів грошей, хтось ждав докладних роз'яснень щодо задуму фільму, а ті, хто відгукнувся відразу, зрозуміли, що мені хочеться зробити. Тому спілкування було дуже довірливим.

Я виніс із цієї роботи таке переконання — ті проблеми, про які ми говоримо: про вибір, про підстави цього вибору, — вони надзвичайно актуальні для українців. Сьогодні. Що буде завтра, не знаю. Тому основне відчуття — треба встигнути. Час ще є, але хто знає — скільки...

Розмову вів Микола СКИБА

СПОГАДИ

Пригадую день 22 травня 1961 року. У парку Шевченка, біля пам'ятника, відбулись урочистості з нагоди 100-річчя поховання поета в Каневі. Володимир Щербицький (на той час Голова Ради Міністрів УРСР) прочитав поспіхом із папірця заготовлену промову й поїхав геть. Святковий концерт також закінчився досить скоро, в розпалі дня. Проте люди не розходилися: надто вже небуденна була подія, вона не могла перетворитися на формальну "відбувальщину". То тут, то там у багатолюдному натовпі зринали стихійні співи ("Реве та стогне", "Заповіт" та ін.), але розрізнені гурти себе збоку не бачили й не чули, тож їхній спів нагадував розбурхане море, де хвилі накочуються одна на одну, то наростаючи, то знову стихаючи. Довелося нам — кільком учасникам того зібрання — із власної ініціативи зійти на п'єдестал пам'ятника й повести пісню так, щоб імпровізований хор міг синхронізуватися. Пам'ятаю, як я хвилювався: все ж таки я за фахом був тоді не хормейстер-практик, а музикознавець-фольклорист.

Із часом зібрання в парку 22 травня стали традиційними — шанувальники поета сходилися там, знаючи наперед, що знайдуть однодумців і співників за інтересами. Спочатку це були скромні, не дуже помітні сходни, але з року в рік вони поступово зростали. До імпровізованих співів згодом прилучився й хор "Гомін", який постав 1969 року сам із себе, на схилах Дніпра.

Намагаючись перехопити ініціативу і спрямувати ці стихійні "зборища" в ідеологічно витримане русло, влада приурочила до 22 травня відкриття мистецького фестивалю "Київська весна", яке відбувалося одночасно на кількох площах столиці, в тому числі й біля пам'ятника Тарасові Шевченку. До участі запрошувалися кращі професійні колективи, співаки та відомі поети. Це тривало

ЗАВЖДИ, 22 ТРАВНЯ...

приблизно до 22-ої години. Люди, звичайно ж, слухали, але пасивне слухання-споживання не всіх задовольняло, бо Шевченкові пісні не для того лише створені. Тож після офіційних концертів починався, як правило, "другий відділ", який тривав ледь не до першої години ночі. І тут уже звучали на повний голос,

поряд зі співами, позацензурні вірші, в тому числі й молодих поетів-дисидентів.

Ось тоді вже влада оговталась і круто змінила тактику, оголосивши (не публічно, а по інстанціях) 22 травня "націоналістичним святом". Щоправда, 1971 року офіційне відкриття фестивалю все ж відбулося, але

нашому хорі, а також студентам університету було категорично заборонено приходити до пам'ятника Шевченку. Цілком природно, що не всі учасники хору змирилися з цим безглуздя, дехто все ж таки прийшов послухати артистів і віддати шану поетові, а дехто затримався в парку допізна. Якраз це й стало чи не головним приводом до ліквідації хору, який тоді перебував на напівлегальному становищі при Палаці культури "Харчовик" (нині Дитячий музичний театр). Чимало учасників колективу зазнало переслідувань, а мене, як керівника "націоналістичного" хору, тоді ж було виключено зі Спілки композиторів.

Проте ми не були головними організаторами Шевченківських свят 22 травня — то був справді масовий здвиг. Я добре пам'ятаю останнє велелюдне зібрання шанувальників поета 22 травня 1972 року (Хор "Гомін" на той час уже був ліквідований, як і наш побратим, аматорський хор "Жайворонок"). У тисячний натовп біля пам'ятника вривався великий загін міліції, почав силоміць відтісняти людей із парку. На вулиці, навпроти червоного корпусу університету, опинився великий натовп мітингуючих, транспорт зупинився, звідусіль чулися гнівні вигуки протесту... Таке не забувається! А тим часом, із року в рік, усіх активних учасників зібрань (у тому числі й приїжджих) брали на облік і переслідували, аж поки, нарешті, не впоралися з "ідеологічними диверсіями".

Відродити хор нам удалося після великої перерви аж 1984 року. Поступово ми поновили й нашу назву, і фольклорні свята просто неба, й участь у Шевченківських днях.

• **Леопольд ЯЩЕНКО**, керівник хору "Гомін", лауреат Державної премії ім. Тараса Шевченка

ПІСЕННІ СКАРБИ

ГЛИБИН НАРОДНОЇ ПІСНІ

"Майже два століття, тобто протягом двох століть до поезії Тараса Шевченка зверталися славетні композитори України, твори яких увійшли до скарбниці світової культури. Його творчість виростає з глибин української народної пісні, співучість і краса якої перелились у чудові поезії. А геніальна поетична спадщина справила неоціненний вплив на музику українських композиторів", — це слова з передмови до аудіовидання, що є особливою сторінкою творчості Ансамблю солістів "Благовість". 15 пісень на слова Кобзаря та дві пісні-присвяти на музику Б. Лятошинського. З цією програмою колектив виступає щороку в Україні та поза її межами. Шевченківська поезія потужно резонує у світі, бо вона пісенна й духовна, велична й водночас людська. Вона — вічна.

Тож варто згадати добрим словом тих митців та ті колективи, які зверталися по натхнення до неї. Нещодавно виданий компакт-диск "Українські романси та народні пісні" Національного ансамблю солістів "Київська камера-та" (диригент Валерій Матюхін) — це творчий доробок колективу, що тримає його основні мистецькі акорди. Десяток пісень у виконанні співачки Лесі Чарівної (Ольги Ступак) та заслуженого артиста України Олександра Василенка — окраса видання для істинних шанувальників високої музичної культури.

Лауреат багатьох Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів Ігор Якубовський — один із небагатьох українських композиторів та співаків, хто осилив чи спромігся створити повноцінну концертну програму на слова Тараса Шевченка. Сам він вважає, що "Кобзар", який був настільною книгою в його родині, надихнув його духовно назавжди. Він часто звертається до творчості Шевченка, дивується його глибині та мудрості й намагається відкривати очі та вуха ближніх уже зараз, у зрілому віці, коли працює з учнями та виховує послідовників.

Серед представників нетрадиційних та академічних жанрів досі лише рок-гурт "Кому вниз" підняв шевченківський пласт на гідному рівні. Андрій Середя ностальгійно згадає той час, коли, завдяки вихованню батька й діда, звернувся до святого слова, яке принесло йому світове визнання і славу.

Якщо не вдаватися до банального переліку всіх, хто співає шевченківські поезії чи вже класичні твори, то цікаво, що естрадні співаки час від часу теж звертаються до поезії Кобзаря. Нещодавно молода співачка Галина Решетар записала пісню "Якби мені черевички" і весело чеберяє з нею на Міжнародних фестивалях, завойовуючи високі лауреатські звання.

• **Леся САМІЙЛЕНКО**

У КИЄВІ, БІЛЯ ТАРАСА...

ЮВІЛЕЙ

Пам'ятник Тарасові Шевченку в Києві було встановлено в 1939 році — до 125-річчя з дня народження Поета. У парку, біля університету, на земляному пагорбку пірамідальної форми стоїть замислений Тарас. Загальна висота пам'ятника — близько 14 метрів, висота постагі сягає за 6 метрів. Постамент виготовлено з рожевого граніту, а фігуру відлито з бронзи на Ленінградському заводі художнього литва (скульптор М. Г. Манізер, архітектор Є. А. Левінсон). На постаменті — напис: "Т. Г. Шевченко. 1814—1816". А нижче — слова із "Заповіту":

*І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.*

Пам'ятник дивом уцілів у роки війни, хоча неподалік Хрещатик лежав у руїнах. А в шістдесяті, в роки національного відродження, стало традицією покладати до пам'ятника квіти 22 травня — у день перепоховання праху Тараса Шевченка у Каневі. У сімдесяті—вісімдесяті за цю невинну акцію — покласти квіти до підніжжя пам'ятника Шевченкові саме 22 травня — студентів виключали з навчальних закладів, працюючих звільняли з роботи, їхні імена потрапляли до "чорних списків", як

імена націоналістів.

22 травня 1988 року вперше біля пам'ятника нікого не "в'язали" — лиш активно працювали фотооб'єктиви та кінокамери. На мітингу, організованому Українським культурологічним клубом (його очолював Сергій Набока), виступали політв'язні, яких нещодавно випустили з таборів. Учасники студентського товариства "Громада" (Київський університет) співали стрілецьких і повстанських пісень.

22 травня 1989 року замало — сім'ю-жовтими знаменами — їх уперше підняли в Києві. Було дужелюдно, багато гостей — із діаспори. І скільки надій на українське відродження!..

Про 22 травня 1990 року біля пам'ятника Тарасові Шевченку вперше писала українська преса. Потім були 16 липня 1990 року та 24 серпня 1991-го.

Україна стала незалежною — збулася мрія багатьох патріотів, тих, хто з надією приходив до пам'ятника Тарасові Шевченку. Пам'ятає бронзовий Тарас і день перепоховання Василя Стуса з побратимами — море людей йшло повз пам'ятник у листопадовий день 1989 року, пробуджуючи національну свідомість.

А ще було 9 березня 2001 року. І це також наша історія.

• **Галина ГАРМАШ**

«НУ ЩО Б, ЗДАВАЛОСЯ, СЛОВА...»

Літературно-мистецький вечір до Міжнародного дня рідної мови, що став традиційною подією для просвітян, цього року був присвячений 190-річчю від дня народження Тараса Шевченка.

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!..*

Саме ці рядки з поезії Кобзаря можуть підтвердити пророцтво, яке

вихлюпнули душа та розум генія. Бо й голос митця, що озвучує його поезію, якимось природно стає на п'єдесталі народного визнання. Хоча й не кожному дано цей дар — пропустити кризь власне серце слово Генія. Тут усе — від Бога, все звучить переконливо й інтимно, як і любов до рідної мови.

Тож і підбір артистів, що беруть участь у концертній програмі, яку режисує народний артист, заслужений діяч мистецтв Микола Бураський, — не випадковий. А публіка, яка щільно переповноє зал столич-

СВЯТО

ного "Українського дому", за його словами: "Вже наша. Це ті люди, які знають про ці концерти й чекають їх, бо вважають відрізок духовності та естетичного смаку..."

Додати до цього можна лиш те, що ці просвітянські концерти високі та змістовні. А цього року учасниками дійства були народні артисти України Валентина Степова, Іван Пономаренко та заслужені Алла Попова й Олексій Паламаренко, яких зал вітав захоплено й урочисто. Великий інтерес викликав виступ Назарія та Дмитра Яремчуків, ансамбль народних інструментів "Козаки", муніципальний хор "Київ" та ансамбль класичного танцю "Галатей" з м. Бровари. Зворушливим номером програми став виступ зразкового дитячого хору "Орлятка", який виконав духовний твір церковнослов'янською мовою та, звичайно ж, виступ театру українського фольклору "Берегиня" з весільним обрядом, а також гурту "Берегинька", котрі є незмінними учасниками просвітянських програм.

Ведучою була заслужена артистка України Оксана Антонюк.

• **Л. С.**

Центральне правління ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка, редакція газети "Слово Просвіти" висловлюють глибокі співчуття Бакланову Анатолію Петровичу, розділяючи його непоправну втрату — смерть матері.

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редакторія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук, Олег Бесський.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.